

NICOLAE BALCESCU

VIAȚA, TIMPUL ȘI OPERELE SALE

(1819—1852)

I

Din ori-ce punct de privire s'ar lua societățile, în toate locurile și 'n toți timpii se recunoște în ele o mișcare năuntrică spontană, care le împinge dela o stare inferioară la alta superioară. Această mișcare spontană a umanității întâmpină în mersul său progresiv agenți de două nature : unii favorabili evoluțiunii, alții contrari progresului omenirii.

Indiviții în corpul social au și ei o parte favorabilă sau contrariă acestei mișcări, și necesitatea d'a studia personalitatea lor reiese din multiple cauze.

Pe lângă învățămintele prețioase ce un spirit atentiv poate culege din biografia unui bărbat superior, pe lângă interesul viu ce'l purtăm pentru o asemenea individualitate, mai ales dacă ea s'a jertfit binelui și fericirii națiunii în care s'a născut sau umanității în genere, nu trebuie a uita încă că acest studiu este absolut necesar pentru înțelegerea presintelui, căci omul în lanțul ființelor organizate este un inel care leagă trecutul de viitor, individul actual este productul necesar al indiviților ce l'au preces în trecut, și numai prin aprofundarea acestora putem să'l explicăm îndestul; o stare anume socială nu este decât consecința unor cauze cari au preces'o și cari, la rândul lor, sint urmări ale altor cauze antecedente, așa că lumea întrégă formază un lanț, în care totul se leagă verigă de verigă, o succesiune continuă de cauze și efecte.

De aci urmază, că este nefundată opiniunea generală că despre epocole recente nu trebuie a se vorbi sau a se scrie, pentru ca să nu se lovască cei din viață sau să nu se falsifice adevărul din cauza pasiunilor politice.

Din contra, noi credem că nimic mai folositor și instructiv pentru o generațiune decât cunoștința profundă a generațiunii ce a preces'o, pentru că ast-fel numai își poate da sémă de întregul organism social cu cauzele sale. Răul, ca și binele, își au natura lor de a fi, și această natură trebuie căutată în linia cauzelor din trecut; o generațiune moștenesce pe altă generațiune, și această moștenire trebuie bine studiată în toate elementele sale.

Cât pentru pasiunile politice, ele pot orbi spiritul istoricului nu numai în cestiuini de actualitate, dar și în cestiuini din trecut, aflându-se nu odată scriitori cari, pentru interese de facțiune momentane, au falsificat simțul evenimentelor, vădend în ele cea-ce au voit pasiunile lor, iar nu adevărul, și perpetuând ast-fel printre secolii minciuna timpilor de discordia și de partide.

Un bărbat din generațiunea cărunțită astă-dî — generațiune roditore în fapte pentru propășirea politică, socială și literară a țerei—care rădicându-se d'asupra nivelului ordinar, a ajutat foarte mult elementul progresiv în Societatea Română, este Nicolae Bălcescu.

Să nu cređă cine-va că nu am măsurat, cât de uriașă este sarcina luată asupra-mi de a presinta fidel o fisionomie atât de interesantă. A studia viața unui om, este a pătrunde cu un ochiū firm și drept acel chaos moral care o acoperă de toate părțile, a înțelege secretul destinatei sale pe lume, a expune nu numai acțiunile sale, dară și mobilele, pasiunile ce le-au determinat; a urmări adevărul prin atâtea opinii diverse și contrare, tot-d'a-una desbătute cu căldură, și prin atâtea patimi ce sint încă nestinse; și la capul lucrului a judeca, a da sentința dréptă, fără a învinováți pe cine poate am fi datorii a bine-cuvinta, luând de isvor al unor fapte o idee greșită, o nălucire. Istoria n'ar avé nici o valóre rațională, nici o demnitate morală, nici o importanță practică, ea nu ar mai fi aceea trimbiță a experienței, faclă a trecutului luminând pașiū noștri cătră viitor, dacă s'ar mărgini a trece sub ochi spectacolul activității omenesci fără a ne revela simțul și efectul ei, fără a ne spune dacă este bine sau rău, just sau injust, înțelepciune sau nebuniă în acele fapte. De aceia

incumbă asupra istoricului datoria d'a asculta tot, d'a ține sémă de imperiul situațiunilor și pasiunilor, de diversitatea legitimă a intereselor, de mobilitatea combinațiunilor politice, de acel curs al lucrurilor care conduce pe ómenii și cântăresce atât de mult în destinata lor, și după acest examen apoi, ca un judecător luminat și equitabil, să conchiđă și să se pronunțe.

Dară cu cât greutatea sarcinei este mai mare, cu atât mai multă este și rívna de a'mi împlini o datoriă scumpă inimei pentru memoria unui bărbat care și-a închinat tótă viața sa binelui țerei, pe care a iubit-o cum puținii alții și căreia îi creă în visăriile lui, chiar pe pragul morții, cele mai dragălașe și daurite perspective. Pentru generațiunea de astă-đi mai cu sémă, când indiferența a luat loc nobilelor simțiminte și activității literare saú politice de altă dată, nu póte fi nimic mai folositor și mai plin de învățăminte decât viața și operele lui Nicolae Bălcescu, isvor rēcoritor pentru sufletul insetat după amorul patriei, crater d'entusiasm pentru inima amortită.

De aceia noi am studiat cu drag această personalitate; am rescolit bibliotecile, am cercetat pe rudele și contimporanii săi, avēnd credința că cel puțin modesta nóstră lucrare va îndemna pe cei mai competenți a o completa.

Acțiunile umane depindēnd mai mult de condițiunea generală a societății decât de singularitățile fie-cărui individ, urmēză că pentru a judeca pe dreptate un om, a'î înțelege mărimea, a'î cântări puterile, nu trebuie să 'l scótem din cercul în care s'a dezvoltat. De aci necesitatea de a înfățișa mai 'nainte tabloul politic, social, intelectual al timpului, în care Bălcescu a viețuit, a luptat și a scris.

În sciința sociologică se numesce stare *dinamică* acea mișcare interioară de dezvoltare, care duce societatea gradat cătră civilizațiune. Starea dinamică presupune, are de raport, se razămă pe starea *statică*, adică pe complexul condițiunilor de subsistență al unei societăți. Când această stare statică este ne'ncetat turburată și resturnată, progresul, starea dinamică este imposibilă, pentru că-i lipsesce ordinea, fără care nu póte fi propășire.

România avēnd nefericirea d'a fi continuu teatrul rēsbóelor, turburărilor, ingenuchiată și ciopățită de popóre barbare, după ce însăși ea se sdruncinase în lupte sterpe și fără nici un țel, rămase staționară sub ra-

portul civilizațiunii, elementul progresiv fiind suprimat, așa că la începutul acestui secol ea încă dormita în noaptea neagră a ignoranței, a despotismului și a căderii morale din Orient.

Ca ori-ce țară mică, pusă între trei împărăție, cu tendință fie-care d'a o cuceri, ea trebuia să sufere influența când a uneia când a alteia, servind de teatru războielor unor armate streine, după ce un secol și mai bine fusese grânarul Stambulului și batjocura arendașilor din Fanar.

Torturată ca nici un popor pe lume, ea perduse cunoștința de sine, simțul demnității, și năucită apleca grumazul celui d'ânteiu călău, așteptându-și lovitura de grație.

O împărăție însă pravoslavnică se constitui în protectore a némului român, după ce puțin mai înainte smulsese o bună parte din corpul Moldovei. Ea începu a dicta legi, a crea instituțiuni, a introduce ore-care ordine și îmbunătățire în țară, stăvilind barbaria turcescă, dar în același timp așternându-și calea pentru o dominațiune completă.

Pe tron era în adevăr Domn român, vrem a dice un gospodar a-tot-puternic, concentrând în sine toate puterile Statului, dispunând ca un pașă de supușii săi, ca legiuitor suprem, judecător suprem, pontifex suprem, dar tot-o-dată pitulându-se în manta la un firman turcesc, tremurând înaintea aceluia care priveghia aplicarea Regulamentului și ținea firul sôrtei Domnului. Ast-fel țera era a lui Vodă, și Vodă era al streinului!

Mai era întocmită în adevăr o Obștească Adunare, de 41 membri aleși său mai bine numiți de cătră Domn dintr'o castă creată numai de dînsul, cari se gudurau ca nisece căței în giurul tronului, așteptând mila Măriei Sale.

Acastă Cameră se disolva prin firme, după placul consulului rusec.

Societatea era divisată în bresle, breslele în clase, clasele în ranguri, fie-care cu căderile și precăderile lor.

Cinci bresle se deosebiau :

Brésla călugărescă și preoțescă, brésla boerescă, brésla negustorescă și a meseriașilor în corporațiuni, brésla plugarilor și brésla țiganilor!

Clasele erau în număr de 17 :

1. Înălțimile lor Domnii și luminățiile lor Beizadelele.

2. Ânteia clasă de boeri de ânteiul rang, compusă de baș-boeri, de marii bani, de marii logofeți ai dreptății, marii spătari și marii logofeți ai credinței. Din ea se alegeau Domnii, miniștrii și divanul înalt, fără să li se cêră altă capacitate decât *barba* și altă cinste decât *caftanul*.

3. A doua clasă de boeri de întâiul rang : dumnélor marii vistierii, marii postelnici, vornici de poliție.

4. Ântéia clasă din a doua clasă de boeri : dumnélor marii cluceri și marii paharnici.

5. A doua clasă din a doua clasă de boeri : dumnélor serdarii, pitarii și contipiștii ;

6. Ântéia clasă de boerinași : boeri de ném, scutiți de bir și de bătae, și cu boeria ereditară.

7. A doua clasă de boerinași : postelniceii cu drepturi ca boeri de ném, dar cu boeria ereditară până la fi.

8. A treia clasă de boerinași : mazălii, scutiți de bir.

9. Ceii ce exercitaui profesiunii libere, sau *ómenii cu deosebit caracter*, scutiți de bir, dar nu și de bătae în vre-o împrejurare.

Tóte aceste clase de boeri erau slugi credincioase ale Măriei Sale, și pe unele le bătea Vodă cu topuzul, pe altele zapciiu cu pilul îmbrăcat în cațifea, sau cîhodarii cu falanga îmbrăcată în roșu.

Brésla neguțătoréscă érá divisată în 4 clase, în cari intraui și cele doé obștii de Israeliți.

Clasa birnicilor, care purta greutățile Statului regulate și neregulate, se bucura de un singur privilegiu numai : să nu pótă fi bătúți de cătră cărmuitor în pricinii micé corecționale decât până la 26 nuțele de o-dată pe pele gólă, și acele nuțele să nu fie mai gróse de un deget.

Peste acéstă clasă erau depliní stăpănitori toți dela Vodă până la epistații de pe moșiele boierilor, cari aveau la dispozițiunea lor pe dorobanți și șiși *regularisă* interesele lor și ale proprietarilor.

Apói :

Clasa țiganilor de vatră, al căror suflet se prețuia după meșteșugul individului ;

Clasa țiganilor de lae, prețuiți de Regulament în genere doi-spre-șce galbeni sufletul ;

Clasa netoților, robiți mai în urmă, cari se vîndură visteriei cu prășila lor în 15 ani câte 10 galbeni sufletul.

Mai veniaui apoi brășlașii, ruptașii, companiștii, scutelnicii, poslujaiicii etc. ¹

(¹) Cesar Boliac, *Colecțiunea de articoli*.

Boeriile se dau cu totă pompa : te îmbrăca cu caftanul la Curte, în Divan; îți trăgea cal domnesc la scară și te da prin târg căftănit, cu alaiul, cu meterhanea, cu suitariul înainte și cu cîhodarî împregiur.

Iscălitura unui clucer de ariă până la serdar avea greutate cât 6 iscălituri ordinare; a unui boer de divan, cât 24; a unui *halea* din protipendada, cât 40.

Puterea judiciară era cu totul desorganizată; nici o judecătoria nu cunoștea numărul proceselor, nici vechimea lor, rămânând la caprițiul Preșidenților de a înfățișa o pricină intrată de puține zile numai, când altele străgănindu-se de ani mulți nu-și puteau găsi rîndul, încât înfățișarea unui proces se socotea ca o favoare deosebită, anevoe de dobândit. Procedura nu era uniformă la toate judecătoriele. Cărțile de judecată se alcătuiau 4 lune după darea hotărîrii, cu răsături, dregeri, iscălite une-orî numai de un judecător, iar copiile după aste cărți se da în primirea prigonitorilor câte 2 ani după hotărîre, și încă cu schimbări de termen! Se întimpla adesea că, deși câștigaî procesul la înfățișare, dar sentința se alcătuia în favorul părții ce a perdut, mita saŭ influența personală ținînd loc dreptății.

Patru miî procese de delimitare, alte patru miî civile, oferiaŭ cîmpul vexațiunilor. Tote acestea sînt raportate de însuși logofătul dreptății Barbu Știrbeiŭ Obșteștei Adunări din 1840, așa că trebuie a li se da tot creșmîntul.

✓ Instrucțiunea publică, osia naționalității, era nesocotită; la o mie de Români abia se găsia unul care să cunoască literele. În 1834, în totă țera se aflaŭ abia 2000 scolarî. Clasele superioare mai nimic nu sciaŭ în fapt de sciința saŭ de literatură; obscurantism general; cărțile bisericesci — étă hrana spiritelor pe atunci.

Clerul, «lumina ómenilor și sarea pămîntului», era căduť cum nu se pôte mai jos. Ignorant, superstițios, fără nici o cunoșcința, cei mai mulți din preoți chirotonisiți neputînd chiar citi evangeliul.

Cinul călugăresc, compus mai tot din Greci, ipocrit, speculator cu cele sfinte, mincinos celui avut, amăgitor văduvei, închinător vișelului de aur, ducea o viață în trîndăvia și desfrău, viață de satrap pe spinarea bietului popor, storcînd milióne și trimitîndu-le în vizuinele muntelui Atos.

Penitenciarele—lucru de gróză! Grosul spătăriei înfățișa tabloul incuisitorial. Armășei eraŭ calăi. Osândiții nu aveaŭ *tainuri* pentru mîncare;

ei cerșiașii cu vocile lor cele lugubre de pe la trecători cu mânele scóse pe ferestrele pușcărielor. Simplită preveniți stați tot la un loc cu condamații la pedepse infamante.

În piață, în alte locuri publice, pe strade, vinovatul, buhav de u-medială, cu haîne sdrențuite, gol până la șale, legat cu frânghiș, se ducea minat de biciul dorobanșului, și la fie-care lovitură nenorocitul trebuia să dică : *cine-o face ca mine, ca mine să pată!* Așa se moralisa pe atunci societatea. Acésta era dreptatea domnescă!

Écă ce scria la 1826 patriotul boer Constantin Goleșcu, tatăl Goleșcilor de astă-zi, despre suferințele țeranilor și corupțiunea ómenilor *Stăpînirii*:

«Care sînt virtuțile vóstre și slujbele către patriă, pentru care tot
«omul din norod, de cum se naște și până móre, neconținut dá bani, fără
«de a ști cui trebuie să dea, cât și pentru ce? ci atât numai véd că când
«scapă din mîna zapciului pentru banii birului, îl așteptă și îl coprinde po-
«covnicul pentru glóbă cu vre-o pricină prefăcută, și când socotește că va
«fi scăpat de acesta, îl așteptă căpitanul pentru asemenea trebuințe și cu
«asemenea mijlóce, și când încă nu s'a desmețit de aceste turburări, îl
«poftesce iar zapciul, pentru óreși-ce folos și al lui, tot cu pricină mește-
«șugite, apoi după aceștia iată și bumbașirii pentru rămășițuri, ale cărora
«urmări și socotelii numai Dumneșeu póte le ști, apoi când calcă focul cel
«mai mare, este când vin pocovnicii cei mari, care sînt peste tóte județele,
«și când intră în sat, este foc și pîrjol, căci cercetéză pricină de ani cincî,
«dece și doué-deci, pentru care de multe ori s'a cercetat, s'a judecat și
«s'a globit ómenii; acestora de le va vorbi cine-va cu rēu despre aceste
«nelegiuite urmări, numai decăt te înfricoșeză cu numele spătarului, vistie-
«rului, iar de le vor vorbi cu mijloc, în cât să cunóscă că aceste urmări
«nu sînt omenesci, atunci îți răspund într'alt chip, dicēnd că : ce o să
«facă? banii care i-aú dat, cumpărānd acéști slujbă, să i pîrđă? Și unde
«să înșir tóte cele nepomenite, care vin pe capul acéști norod! Nu cum-va
«condicarul nu cumpără și urméză asemenea? saú vameșul ce dá îndecit
«decătú condicarul? și asemenea vėtaful de plaiú, și chiar ispravnicul
«care se face prin bani?»¹

Ei bine, acest tablou este din punct în punct același cu cel descris sînt

(¹) *Adunare de pilde bisericesci și filosofesci, talmăcit de pre Țimba grecescă în cea romănescă de Constantin din Golești, la Buda, 1826, pag. 347, notă.* — Despre acest patriot boer vom vorbi în curēnd într'un articol deosebit.

acum miî de ani într'un *papyrus* din Museul Britanic de cătră Amene-man, capul bibliotecarilor lui Ramses, despre starea țeranilor din Egipt. El scrie elevului și amicului său Pentaur următoarele :

«Nu ți-ai închipuit nici-odată, ce este traîul țeranului care cultivă pă-
«mântul ? Inainte chiar de seceriș, insectele strică o parte din recolta sea...
«mulțime de șoreci sînt în câmpuri, apoi vin invasiunile lăcustelor, dobitó-
«cele cari îi devastéză recolta, vrăbiile cari se grămădesc în stoluri asupra
«snopilor. Dacă neglige să stringă iute ce a secerat, hoții vin și'i fură tot...
«Calul său móre de ostenelă trágënd la car. Colectorul de imposite sosesc
«la debarcadera districtului; are cu sine slujbași armați cu cíomege, negri
«armați cu bețe de palmier ; toți îi strigă : «Dă-ne noue din grîul téeu!»
«și n'are mijlocul d'a respinge stórcerile lor. Apoi nefericitul este prins,
«legat cot la cot și trimis a munci cu sila la clăcile pentru canale ; fe-
«meia sa e legată, copiii săi sînt despuiați, și în acest timp vecinii săi
«sînt fie-care la lucrul seú...» ¹

Pedepsele nu se dau după gradul culpabilității, ci după nascere, rang, pozițiune și «deosebit caracter». Aceiași crimă comisă de un țeran se pedepsea cu fundul ocnéi pe viață la munca silnică, pe când fericitul boer se trimitia la mănăstire cu grădini și petreceri.

În materiă de religiune, o credulitate primitivă. Fiînd o națiune mai mult agricolă, superstițiunea se 'nțelege de sine : credințe deșarte că ploile sînt rezultatul unei acțiuni supranaturale, că rugăciunile în biserici au putere a condensa norii și a răcori pămîntul, că accidente climatice, grindina și aparițiunile celeste, ca cometele, ca eclipsele, sînt semne de mânia a divinității, deși sciința prevede acestea din urmă cu sute de ani.

Religiune monastică și ascetică, în loc de religiunea practică care constă în îndeplinirea datoriei vietéi; observațiunii rigurose ale tuturor posturilor de peste an ; cruci și mătănii lungi pân' la pămînt — deși în același timp suflete de ómeni, tot fii după chipul și asemănarea lui Dumneđeú, îi ținea robî, vîndëndu-i la obor ca pe vite; intrige, cabale, pismă, réutate, țineaú loc virtuților și moralei creștine.

Totul convergënd cătră un centru comun, cătră Domn, care absorbía tóte funcțiunile cetățenilor, totul era sub tutelă; guvernul se credea că vede,

(¹) Fr. Lenormand, *Les premières civilisations*, Paris, 1874, t. I, pag. 219.

scie, p \acute{o} te tot, și pentru ac \acute{e} sta avea la dispozițiune mecanismul social trebuincios : o rețea vastă de funcționari, imagine fidelă a regimului feudal, care înse, din teritorial ce era, a devenit personal.

Aristocrația — decă merită acest nume — se împ \acute{e} na în privilegie, desprețuind și storc \acute{e} nd poporul.

Vanitatea ei mergea p \acute{a} nă a sacrifica totul pentru câte-va stelute dăruite din milostivirea Imp \acute{a} rățiilor.

Poporul, obi \acute{c} nuit cu robia, nu mai simția greutatea lanțurilor ; el se t \acute{i} ra în pulbere cu capul apăs \acute{a} t de biruri și angarale, pe c \acute{a} nd stăp \acute{a} ni \acute{i} sei petreceau în lux. Sus splend \acute{o} re ! jos noroi \acute{u} !

Funcțiunile Statului erau un *husmet*, o întreprindere comercială. Zapc \acute{i} ricul se cump \acute{e} ra cu 500 galbeni, dar într'un an numai acești bani se îndouău din spinarea ț \acute{e} ranilor sau a proprietarilor. Printre Ispravnic \acute{i} erau uni \acute{i} , cari se micșorau p \acute{a} nă a primi chiar stanțul v \acute{a} duvei ca mituire. Spiritul de venalitate corumpea tot.

Armata era desorganisat \acute{a} ; oficerii r \acute{e} u tr \acute{a} tați, întrebuintați a îngriji ca arendași de moșiele oficerilor superiori, aștepta \acute{u} lefurile câte 8 lune pentru a le primi, pe c \acute{a} nd casierii specula \acute{u} banii. Se trafica asupra hranei, asupra equipării, asupra gradelor, asupra spitalelor.

Comericiul era pe m \acute{a} na Grecilor, Ovreilor, Armenilor, și ac \acute{e} sta provenia din organizațiunea societății : boerii fiind pr \acute{e} sus puși pentru a se ocupa de comerici \acute{u} , ț \acute{e} rani \acute{i} apr \acute{o} pe robi, așa c \acute{a} străinilor numai rem \acute{a} nea c \acute{a} mpul liber al clasei de mijloc pentru întreprinderi comerciale.

C \acute{a} i de comunicațiune, mai de loc ! În orașe nu se pomenia strade așternute cu p \acute{e} tră. Capitala ț \acute{e} rei avea câte-va ulițe podite, de unde și p \acute{a} nă astă \acute{d} i p \acute{o} rtă numele de *podur \acute{e}* . Iluminatul era mai r \acute{e} u mult dec \acute{a} t cel de acum al Societății de Gaz. Tot omul cinstit trebuia să aibă cu el felinar; alt-fel îl închidea ca pe făc \acute{e} tor de rele. Capitala nu avea nici fânt \acute{a} ne, nici piețe publice.

Lacuri și bălți întrețineau focare de miasme pestilențiale în mijlocul orașului.

În viața socială, legăt \acute{u} rele casnice erau strinse, divorțurile rare. Armatele streine îns \acute{e} aduse multă corupțiune în ț \acute{e} ră, lux și mai mare.

În costume era un amestec al orientului cu occidentul.

Ic \acute{i} vedea \acute{i} mintenele de cităriă, șalvari \acute{i} de bogasi \acute{u} , fermenele de postav, cu g \acute{a} itan, giubele, căciule casacliesci, ișlice de postav verde în 4 colțuri,

cisme galbene, binișe, cécșiri roșii, anterii lungi, malotele de mil saū cacun; maī colo vedeai un boer cu cécșiri de inghiurșal, anterii de buhug alb cu hargiuri de fir, încins cu un geag alb, cu un fes de ceftea caic, și în mână cu un ciubuc lung de antep saū de trandafir cu imaméua de o palmă de chihlibar, și cu mătăni.

Colo vedeai o coconiță cu roche de gros de Berlin ca gușa porumbului, strimță, fără crețuri, mănica cu câte 3 rinduri de blonduri, cu pantofi verđi ascuțiți la vârf, și la cap cu un turban circasian de fludă din care flutura o pênă a raiului.

Dincóce vedeai însă costume europeenesce, saū cum se đicea pe atunci *haine nemțesci*, și sexul frumos maī avut se îmbrăca după modă, întocmai ca în jurnalul franțuzesc. Valórea pămîntului fiind minimă și articolele de lux scumpe, de atunci a rēmas vorba : «un cot de blondă, un stánjen de moșă.»

Patriotismul pentru mulți era ne'nțeleș ! Tot ce aveaū maī sfânt era Imperatul Muscălese și cu Pravoslavnica Impărăția, pentru care rugaū pronia Cerului a se milostivi să maī vină în țeră armele rusesce, ca să verse banī; și de acéstă simpatia Rusia tragea profit în diplomația sa, așa că la 1841 *Desbats*, diarul oficial al guvernului frances, đicea : «De ce «tinerii Români se plâng de indiferența cabinetelor occidentale, când lo- «cutorii Principatelor aū cea maī mare simpatia pentru Rusia ? De câte-ori «vin armatele ei, sînt primite cu brațe deschise. La ori-ce pas se 'ndrepteză «îndata la Rusia, și prin urmare Francia ar face o faptă arbitrară, când «ar veni să deslipescă pe Români cu sila de draga lor Rusiă.»

Unirea, Independența, Románismul, erau vise de pe altă lume și în câte-va capete numaī.

Opiniunea publică nu exista; opozițiune contra Stăpânirii, nici pomenelă; toți erau slugi plecate ale Măriei Sale. Țera era a lui Vodă, deci : cum o fi mila Măriei Sale.

Fie-care tînăr, cum eșia în lume, trebuia să fie omul cuiva, să și'l aibă de protector, de *chivernisélă*; întins eșafodagiū. De atunci a rēmas în societatea noastră proverburī ca acestea : «Cată'ți Dumneđeu pe pămînt, dacă vei să'l albiși în cer.» — «Capul plecat nu se taiă» — «Să nu te ieaī nici-o dată rēu cu stăpânirea.» — «Linge mânia pe care nu poți s'o musci» — «Dă și scapă.» — «Rabdă când ești slab și frēcă când ești tare» — «Dă-te după pěr, dacă nu vrei să te dóră.» — «Nu se póte băga mânia în miere și a

nu linge degetele.» — «Boerul e spre a stăpâni și mojiicul spre a sluji»; etc.

Limba abia începea prin literatură, grația unui geniu ca Eliad, să scape de *slobozenie, locmale, havaeturi, bumbașirlicuri, surghiunlicuri, suitarlîcuri, altântoplicuri, înglindisele, sintrofii, pliroforii, aporii, heretismosuri, opise, otnășeni, podorojne, presustvie, oblăduire, milosărdie, libovale* etc., dar în locul lor se cocotați nepoftite : *amorarisitele, menajarisitele, amuzarisitele, apresiarisitele, anuiarisarisitele; pretendarisitele*, toate macaronele franceze și italiene. Acastă galomaniă, răposatul Faca o satirisează cu mult spirit în *Frantozitele* sale :

«Ascultă, mașer Luxandro, aș vrea să mă plimb pe pod
Ș'apoi să stați cu calésca la *madam marșan de mod;*
Voiu să-mi fac o pălărie cu *blonduri* și *an velur,*
Căci îmi vine à *merveii* cu boava de samur;
Ah ! mașer, să-mi veđi *mantela!* mai *sublim,* mai lucru *fen!*
O *dublură* 'nfrișată și față *amur san fen*» etc.

În resumat, ecă fisionomia epocii schițată în trăsuri mari :

Pe tron un Domn, cu topuzul în mână pentru supușii seși și cu capul plecat la voia streinilor, putere absolută și în același timp robă; mai apoi o *Obstescă Adunare*, compusă de evghenisti fără inițiativă; după ei o lungă ierarhie de boeri și boernași, fie-care ținându-se pulpană de pulpană; la o parte un cler ignorant și înjosit, cu un cărd de corbi călugăresci și venetici; jos un popor turtit sub tot felul de biruri, robit în pământul seș, bătut și torturat, pe față cu urmele biciului, prosternat înaintea călăilor; iar în trépta infimă socială mișuiaș.... miș de făpturi Dumneșeesci, uitate însă de Dumneșeu și de ómeni, o robie négră și fiorósă, dar vechie ca vécurile, și peste acest întins eșafodagiú o nópte adâncă, atmosferă rece, selbatecă ca viforul Siberiei!

Tabloul însă avea și partea lui favorabilă, o parte mică în adevăr, déră cu viitor.

În natura umană sînt unele sentimente pe cari robia cea mai desăvârșită nu le póte smulge, și cari din timp în timp isbucnesc pentru a reziste nedreptății. Instincte inalienabile ale umanității, ele fac să vibreze córdele cele mai întime ale inimei și, grația lor, timpul violenței nu póte fi nici odată durabil.

O acțiune forte dintr'o parte provóacă reacțiune din cea-l'altă. Un guvern orî-cât de rău și despotic ar fi, nesce legi orî-cât de rele sau rău administrate, nu pot ruina o națiune întregă.

Rațiunea umană, divina scânteie pe care societatea cea mai coruptă nu ajunge a o stinge, începe a respândi lumina sa și a împrăștiia negurile ce până atunci o întunecase.

Tudor Vladimirescu revendică drepturile țerei și ale claselor desmoștenite, și revoluțiunea sa națională aruncă sămânța unei revoluțiuni sociale, începută la 1848 și terminată la 2 mai 1864. Simțimintul național renasce. Școala lui Lazăr, cu Eliad în frunte, se pune în capul mișcării literare. Eliad începe întâi a fi dascăl. Să-l lăsăm singur a spune :

«M'am pus în mijlocul zidurilor celor dărămate din sf. Sava, un biet dascălaș cu 50 lei pe lună, incongiurat de câți-va scolari săraci, hotărâți și fanatici în hotărîrea lor și în prieteșugul meu; am împărțit léfa mea între dinșii, și am început lecțiile mele dela gramatică până când am sfârșit cu dinșii un curs de matematică și de filosofie în limba națională în vreme de șese ani, fără să mă întrebe cine-va ce fac, fără să vie cine-va să încurageze pe scolari. Venia iarna; lemne nicăirea; fie-care scolar a ducea câte un lemn de unde găsia, care abia era în stare să încăldescă prēja unei sobe sparte, ce umplea casa de fum, și să topescă fulgii de zăpadă ce vijelia îi repeșia pe ferestrele cele sparte. Tremurând cu mâna pe compas și pe cretă, ne făceam lecția, și Dumneșeu a bine-cuvîntat ostenele noastre ce erau nise minuni ale *dragosteii* și ale *hotărîrii*.»

Eliad curăță limba de împestriguri și scapă literatura de acele litere burduhoșe, grebănoșe, sucite și cărligate.

Școalele începură a se înmulți și a se organiza dela 1830 încôce; o generațiune tânără, forte, cu idei înalte, patriotice și liberale, «roiuri de tineri — cum dice d. Cogălnicenu, unul din cei mai de frunte și mai de merit luptaci ai epocii sale — plini de entusiasm, creșdend în viitorul patriei lor și al lor, uniți toți cu curagiul juneșei ce nu se 'ndoesce de nimic și pentru care stavilă nu este, se apucară de lucru.»

Ast-fel cu 'ncetul se formă în mijlocul societății române o sămânță roditoare de civilizațiune, centrul vieții naționale și al Constituțiunii politice de astă-dî.

Văcărescu, aspirând la Unire, dicea Milcovului :

«De unde 'ți vine numele, pîrîu fără' de putere,
Ce despărțirea nêmului tu îndrăsnesci a cere?...
Desprețuire frații daș puteri'ți ne 'nsemnate,
Căci despărțit ori depărțat, fratele e tot frate.»

Cărlova cânta *Ruinele Tergoviștei* și, îmbărbătând oștirea română, o chiâma la gloria strămoșescă, strigându-î:

«Pe rând eșiți cu fală,
Căci vulturul s'a înălțat...»

Era zorii albi ai unei zile de deșteptare, după o amortelă seculară; când ideile vlăstăriaă în inimele tinere, și speranțele cu auritele lor aripi adumbriaă sufletele însetate după fericirea némului!

Acesta este tabloul ce înfățișa societatea română în epoca dela 1820—1840.

II

Nicolae Bălcescu, fiul pitarului Barbu Bălcescu, s'a născut în Bucuresci la 29 iuniu 1819, în casele părintesci ale lui Mache Faca. Revoluțiunea dela 1821 constrinse pe familia Bălcescului, ca pe multe alte familii române, a fugi la Brașov; la vârsta de 7 ani începu să învețe carte grecească, după obiceiul timpului, dela un arhimandrit grec, care venia acasă de-î preda lecțiuni. Mai mărindu-se, intră în colegiul sf. Sava, și la vârsta de 17—18 ani termină cu distincțiune învățăturile colegiale. Din cea mai fragedă vârstă dete semne de un caracter hotărit, o intelegință prematură, fiind înzestrat cu o imaginațiune bogată și o memorie rară. Recita sute de versuri, ca cum ar fi citind într'o carte. Diliginte, setos după lumină, Bălcescu ceru cu mare stăruință dela maica-sa, căci părintele seî murise, să-l trimiță în Paris pentru terminarea studiilor; dar grelele împrejurări în cari se afla nu o ertară a-î împlini dorința.

Având mare aplecare cătră sciințele matematice și mai cu deosebire cătră filosofie, de care dicea adesea că formeză mintea și învață pe cine-va a răbda, rugă pe Bănățenul Murgu a-î face un curs de filosofie, și acest martir al libertății împlini cu bucurie dorința junelui.

La vârsta de 19 ani el intră înse rviciul armatei, cu rangul de cadet în cavalerie ca toți feciorii de boer, în urma stăruitorilor cereri ale mamei și rudelor sale a-și alege o carieră.

El preferise militia, pentru că-î lăsa timp mai liber ca să-și urmeze studiile sale neîntrerupt și pentru că biurocrația nu putea conveni unui caracter neatârnat, mândru, ca al seî.

În contra obiceiurilor fraților seî de arme, tânărul Bălcescu consacra o-

rele de recreațiune studiului autorilor clasici, și mai ales istoriei naționale, pentru care simția vocațiunea.

Cătră finele anului 1839 el avu curajul de a lua inițiativa unei instituțiuni folositoare : propuse deschiderea unei școli pentru învățătura militarilor de rangurile de jos. Vodă Ghica primi cu plăcere propunerea și-l însărcină chiar pe dînsul cu funcțiunea de profesor. Resultatele fură minunate. In patru luni el învăță pe unter-ofițerii regimentului No. 3, ce se afla în garnisonă la Bucuresci, și ai unui escadron de cavaleriă să citească și să scrie, cele patru operațiuni din aritmetică, ér din geografia împărrea politică a Europei. Scandalul însă fu mare !

La una din lecțiuni întâmplându-se să asiste și un șef de companiă al Regimentului No. 3, când tinărul profesor vorbea elevilor săi despre populațiune și întinderea teritorială a Statelor, de o dată este întrerupt și apostrofat de cătră acel șef cu următoarele cuvinte : «Cine vre-o dată a putut măsura pămîntul și număra câte lighiône de ómenî și de limbî mai sint pe fața lui ?» Bietul profesor fu silit a-și îneca risul.

La examenul ce elevii deteră la finele anului asistă și Vodă Ghica și remase pe deplin mulțămit, dar fiind-că Consulatul Rusesc nu putea privi cu ochi buni o asemenea întocmire folositoare, scóla se desființă.

Cu câți-va ani mai nainte se formase în țeră o partită liberală și patriotică, care făcea opozițiune puternică lui Alecu Vodă Ghica. Acéstă partită organisase loja masonică, societatea filarmonică, teatrul național.

Nicolae Bălcescu, inspirat de o credință seriósă pentru regenerarea societății, intră în relațiuni strinse cu Cămpinenu, capul partitei naționale, care reușise a stringe în juru-i tot ce era mai cu inimă și mai cu inteligență în țeră.

La 1838 acéstă partită alcătui un proiect de constituțiune în care se proclama : *egalitatea, unirea cu Moldova, principe strein, împroprietărirea țeranului, emanciparea femeii*. Se iscăli proiectul, și colonelul Cămpinenu plecă prin Turcia în Europa occidentală, imputernicit să negocieze în cea d'ânteu rescupărarea tributului printr'o sumă analogă, și în Europa să propună unirea țerilor, abolițiunea Protectoratului Rusesc, și să găsească și vr'un principe strein. Colonelul Cămpinenu avea cu el acte autentice, prin cari să arate aroganța și proiectele Rusiei în țerile nóstre, și să compromită pe Ghica la Constantinopole ca *hain*, ér în Europa ca

instrumentul planurilor rusești. Proiectul de Constituțiune se depuse la cabinetele Franciei, Angliei, etc. La întorcere în țară, Câmpinenu fu arestat din ordinul Rusiei și trimis la Plumbuita. Acesta indignă partita națională, și Bălcescu, căruia nu-i lipsia nici rezoluțiunea forte, nici curagiul revoluționar, se puse împreună cu Mitică Filipescu în capul unei conjurațiuni. Era anul 1840 când, Sultanul Mahmud murind, Ibrahim fiul lui Mehmet Pașa al Egiptului se apropiase de porțile Constantinoplei, și un conflict european sta gata d'a izbucni. Bălcescu creșuse că tocmai este timpul d'a răsturna pe Vodă, d'a mântui patria de jafuri și abuzuri, d'a ridica țera totă în picior și a o pregăti pentru luptă în contra năvălitorilor cari ar fi voit să ne răpescă naționalitatea. De aceea și răpedi câte-va proclamațiuni cu un program de o nouă constituțiune. Complotul se descoperi. Vodă Ghica nu vădu în mișcarea acesta decât o conspirațiune contra vieței lui, însă se încela, pentru că Balcescu nu ura pe Vodă; el scia foarte bine că nefericirile țării decurg din situațiunea politică creată de Muscali, și că Domnul, orî-cât de bune intențiuni ar fi avut, era paralisat de influența streină și de ómenii ce'l incongiurau. Conspiratoriî se trimit mai înteuî la o comisiune de cercetare și apoi înainte a unei curți judecătorești excepționale, întocmite ad-hoc. Hotărîrea acestei judecătorie, compuse de divanurile înalt și cel criminalicesc, osândi mai pe toți conspiratoriî la ocnă pe viață. Osânda Bălcescului și a Filipescului fu micșorată la închisóre pe un timp nedeterminat: Mitică Filipescu la închisórea dela Snagov, unde fu ținut doi ani de zile cu picioréle în apă, din care causă și muri, iar Bălcescu la mănăstirea Mărgineni. Tinărul revoluționar, în ardórea-i generósă, se pré grăbise! Intreprinderea sa era patriotică, dar nici de cum oportună: societatea română încă nu devenise cóptă pentru o revoluțiune. Doi ani stete Bălcescu închis la Mărgineni, până ce Bibescu se sui pe scaunul domnesc și-l liberă. În singurătatea închisórii, el începu să cugete mai serios la o viitoare revoluțiune și la mijlócele pentru a o pregăti. Se puse dar pe studiu! Istoria națională îi oferi un câmp întins și fertil de exploatat.

Pentru culegerea documentelor, inscripțiunilor, tradițiunilor, făcu o călătorie pe la mănăstirile din Carpați, «căutând — după cum ne-o spune însuși — sub ruine urmele măririi strămoșesci.»

La 1844 debută cu publicarea în *Fóia științifică și literară*, ce apărea în Iași sub redacțiunea d-lor Cogălnicenu, Alexandri și Ion Ghica, a unei

lucrări meritorie : *Puterea armată*, despre care Eliad ținea în *Curierul Românesc* cu câte-va luni înainte de publicare următoarele : «D. N. Bălcescu, a căruia vocația rară asupra Istoriei, și învățături regulate ce a săvârșit ne promet un istoric cum să facă cinste Patriei, în ocupațiile sale asupra istoriei țării a scris un tractat asupra istoriei oștirilor române, și nădăjduim peste curând că junele autor îl va împărtăși compatrioților săi, învingându-se în sfârșit după îndemnurile atâtor prieteni iubitori de adevăr, ca să nu creadă modestia autorului că 'l pot adula, orbiti de prietenia.»

Acastă operă eșind și în edițiune separată în tipografia d-lui Cogălnicenu, Eliad reproducând câte-va pagine dintr'insa adaogă : «Din această scriere se poate vedea talentul eminent al d-lui Bălcescu asupra istoriei, cu care se ocupă neincetat și strânge materialuri. În autorul acestei cărți va avea patria un adevărat istoric al săi.»

Și Eliad nu se 'ncela în previsionsile sale.

Puterea armată apărură și franțuzesce în *Revue de l'Orient* la 1846.

Tot în *Fóia științifică și literară* Bălcescu publică : *Comentarii asupra bătăliei dela câmpii Rîgăi saă Cosova*, un studiu întemeiat pe isvóre contimporane, în care autorul dovedesce că Româniî nu aũ fost trădători în acea bătălie, ȳicend : «Orî și cum a fost, este 'nvederat că Româniî n'aũ fost trădători; destule lucruri istoria are a le imputa, ca să 'i mai împovăreze și cu o pată nemeritată. Nu, slava lor militară este neîntinată. Ei s'aũ purtat tot-d'a-una ca niște viteji, aũ făcut cele mai mari jertfe, și aũ versat sângele până la unul pentru apărarea civilizațiunii și a libertăței, și Europa d'ar fi recunoscătoare, ne-ar plăti cu óre-cari faceri de bine jertfele lor.»

La 1845 deschise în colaborațiune cu d. Laurian o publicațiune periodică de istoriă națională : *Magazinul Istoric*, care apărură în curs de trei ani. Aci se publicară cronicile Țării-Românescei ale lui Const. Căpitanul, ale Anonimului, ale lui Radu Grecenu, Radu Popescu etc. «În această fóia —ȳice d. Cogălnicenu— N. Bălcescu, tînăr în care era numai inimă, trată chestiile istorice și sociale cu o vervă, cu o bărbăția, cu un stil necunoscut încă în jurnalistica românescă.»

Studiile sale, deși forfecate de Censor, loviaũ adânc despotismul ȳilei, protectoratul rus, clasa aristocrată, dar aruncară semințe în ogorul național și pregătiaũ spiritele pentru revoluțiune !

El nu se sfia a ȳice : «În cât pentru aristocrația nóstră, noi care stu-

«diăm de atâta vreme istoria patriei, sintem mai mult convinși decât ori-
«și-care, că egoismului, mârșavei ambiții și lașității țera a fost datore
«tote suferințele sale.

Pe când Domniș și boerii așteptau scăparea dela pravoslavnică Rusiă
și se prosternau și umiliau înainte-i, Bălcescu avea curagiul a scrie : « Nicî
«odată o națiă nu se pôte mântui decât prin sine însăși.... Aristocrați, ei
«nu priviau jos, pré jos poporul, care se tira la picióarele lor și se muncia
«ca să le hrănescă lenea; ei nu credeaū că din acest popor au eșit toți acei
«viteji, ei nu sciaū ce pôte face un popor cât de mic, când își apără ale sale
«și când e aprins d'o sfântă și nobilă idee. Ei nu sciaū încă nici acestea că
«chiar în sufletul acelor ómeni amórțiți de o lungă tiraniă, orbi sau corupți,
«este un glas ascuns care le vorbeste ne'ncetat de adevér, virtute, și care
«la trebuință îi preface în eroi.»

Acestea sînt lucruri, cari se uită și astă-đi de cărmuitoří popórelor !
In orbia lor, nu vor a sci că obiectul ori-cărui guvern este mântinerea
drepturilor poporului; că dela popor numai ei primesc puterile și că, ori
de câte ori abuzéază de acele puteri, poporul are drept de a-i resturna și a
institui un alt guvern nou, pe principiile și în forma ce va crede el mai
susceptibile pentru securitatea și fericirea sa.

Un alt studiū, despre «Starea socială a muncitorilor plugari», îl termină
ast-fel : «Noi ne-am socoti fericiti dacă acest articol, cu tótă imperfecția
«lui, dacă actele ce reproducem doveditoare de o prigonire înverșunată de
«mai multe vécuri a claselor de jos de cătră clasele de sus, ar deștepta în
«inima acestora sentimente de omenire și de dreptate; dacă ele s'ar pă-
«trunde de trebuința d'a înfrăți deosebitele clase ale societății, d'a le in-
«teresa pe tóte de o potrivă la apărarea și fericirea patriei comune, și acé-
«sta : luminând și ridicând poziția socială a claselor de jos, dându-le drep-
«turi de o potrivă și îmbunătățind mult starea lor materială. Căci vai de
«acele nații, unde un mic număr de cetățeni își întemează puterea și feric-
«rea lor pe robirea glótelor ! Ele per. Astfel noi vędurăm în ڏilele nóstre
«o națiă puternică și viteză, cu care odinórá ne luptam împreună pe
«câmpul slavei pentru libertate și creștinătate, o vędurăm căđend cu sgomot,
«sdrobită în bucăți; o vędurăm chiar în anul acesta frămăntându-se în mor-
«mintul seū, fără a se mai puté ridica, nu din nevoia puternicilor vrăj-
«mași, dar din pricină că și acolo o aristocrațiă egoistă călcase în piclóre
«drepturile omenirii!»

Aceste rânduri spăimântară atât de mult pe guvernul de atunci, încât el luă măsuri grabnice pentru a aresta pe autorul lor. Bălcescu, ajutat de amicii săi, în 24 ore fu silit a părăsi țera. El se duse în Italia și Franța, unde adună în timp de 3 ani de prin archive și biblioteci materialul trebuincios pentru opera la care medita de mult : *Epoca Românilor sub Michailu Vitezul*.

Dară de departe, ca și d'apropo, el nu uita iubita sa Româniă, și cu forțe îndoite lucra acum pentru regenerarea ei. La Paris studenții din Moldova și Țera Românească, trăind foarte isolați unii de alții și venind de tineri acolo, perdeau cu încetul tot simțimîntul național, până și suvenirul, până și limba țerei lor; reîntorși apoi în patriă, pe care o uitaseră, se mulțămiau a trăgăna o pălăvatică viață fără nici-un țel, cufundându-se în oceanul de indolență ce acoperia societatea română.

Ei bine, Bălcescu avu acea putere magnetică, pe care o dă sufletul înflăcărat de iubirea patriei și convicțiunea profundă pentru o idee mare, de a întruni pe toți tinerii români dela Paris și a arunca în inimele lor o scânteie din focul său patriotic. Doe societăți cu același scop «luminarea națiunii» se înființară : una la Paris, care să procure mijloce tinerilor ce au arătat semne de talent, spre a veni să studieze acolo; alta în Bucuresci, ca să ajute pe autorii lipsiți de mijloce, a tipări scrierile lor. În *Societatea Studenților Români* se cimentară acele legături, cari aveau mai pe urmă să folosescă atât de mult. Aci Moldovenii și Români, iubindu-se ca nisce frați, se deprindeau la ideia mântuitoare a Unirii.

Momentul în fine așteptat se apropiă. 1848 resturnase unul câte unul regi și împărați, în Franța, Italia, Germania. Bălcescu alergă în grabă la Bucuresci pentru a organiza revoluțiunea.

Locul și timpul nu mă 'ngăduie a vorbi acum despre evenimentele dela 1848, nici a cerceta rolul de atunci al lui Bălcescu.

În testamentul său politic, făcut cu puțin timp înainte morții și care acum se află în posesiunea d-lui Cesar Boliac, Bălcescu arată că scopul și programa revoluțiunii dela 1848 era dezvoltarea progresivă a revoluțiunii din 1821, era organizarea democrației și liberarea țeranilor făcându-i proprietari, prin urmare o revoluțiune socială; dară omenii cari au condus revoluțiunea au lipsit dela acest scop, căci «lângă ore-cari capaci-tăți d'un simț practic și pozitiv aveau multă ambițiune, și chiar ambițiune «de cea rea», fiindcă — dice Bălcescu — «sînt doe ambițiuni politice : aceea ce

« umblă să prindă putere pentru putere, și aceea ce caută puterea ca să în-
 « plinască binele. Opiniunea mea se deosibesce. Noi am dat foarte puține
 « dovezi de capacitatea noastră, și din nenorocire pré multe despre ambi-
 « țione... pentru care lucru noi am fost cauza căderii revoluțiunii. »

Timpul nu a venit încă pentru a judeca în definitiv, dacă toate impută-
 rile lui Bălcescu sînt întemeiate; de aceea esităm a ne pronunța. Convicți-
 unea însă ce am dobândit-o din studiul minuțios al celor petrecute la 1848
 și după această dată, nu ne sfim a o spune, este că singur Bălcescu era
 capabil să organizeze o revoluțiune, o revoluțiune serioasă, democratică și na-
 țională; singur el avea cea tăria de voință, profunditate de convicțiune, spre
 a merge direct la ținta propusă, fără șovăire, fără concesiuni, nimenui și
 mai cu sémă inamicilor contra cărora se făcuse revoluțiunea, fiind sigur de
 acel adevăr că privilegiatii nu iartă nici-odată revoluțiunii care abate pri-
 vilegiile. Numai el voia să dea mișcării caracterul unei revoluțiunii națio-
 nale, iar nu caracterul unei revoluțiunii de facțiune, și s'o apere chiar cu
 sânge la cas de nevoie! Democrat în adevăratul simț al cuvîntului, el prepa-
 rase elementul social al revoluțiunii prin scrierile sale, ér pentru elemen-
 tul politic cerea ca națiunea să facă jertfe, ca toate cele-l' alte națiuni cari au
 câștigat libertatea, și să se afirme prin acte de națiune independinte. Dară
 pôte că aci se pré grăbia bărbatul nostru de Stat, cerënd pré mult dela
 un popor rob și impilat, cu toate că în viața popórelor sînt minute de
 entusiasm și deșteptare, când ele fac minuni de bărbăție și curagiū
 tocmai atunci când jugul le apasă mai greu...

Bălcescu, spre a lumina propășirea revoluțiunii prin presă, fundă diarul
Poporul Suveran, în unire cu dd. Boliac, Gr. Alexandrescu, Bolintinénu,
 Teulescu și Zane. Aci Bălcescu demonstra suveranitatea României, adu-
 cënd Tractatele față în față și invocând pe publiciștii Martens și Vattel.

El incheiă acel studiū cu următoarele :

« Acestea sînt, frați Români, drepturile noastre. Părinții noștri au vërsat
 « prețiosul lor sânge pentru a ni le lăsa de moștenire, și datoria noastră este
 « a le păstra cu aceiași putere pentru fiii noștri. Timpul n'a venit ca să do-
 « bândim o independință absolută. Poziția noastră politică după Tractate este
 « însă bună, numai trebuie a fi pădită de Inalta Pórtă, a fi sprijinită cu
 « statornicia de noi. Să nu uităm că sîntem datorți a apăra naționalitatea
 « și drepturile noastre, de vom fi nevoiți, chiar vërsând sângele. De vom că-
 « dé în această luptă sântă, să cădem încași bărbătesce, ast-fel cum au trăit

«părinții noștri, și ca dinșii să strigăm : *Maî bine Țera noastră să se pre-
«facă într'un întins mormînt, numai să rămână tot țera Românilor.»*

După căderea revoluțiunii și intrarea oștirilor turcesci în țară, Bălcescu împreună cu mai mulți capi ai mișcării fură arestați fără de veste și duși la Ruscuc ; de aci se porniră cu ghimii pe Dunăre către Orșova. Acele ghimii erau niște găuri, fără nici o treptă, așa că pentru a intra într'insele trebuiră să se lase tîriș într'un spațiu de 4 palme de nălțime, de 5 de lărgime și 12 de lungime ; nici în genuche nu se putea sta ; așternutul ghimiei era în totă lungimea de ghiulele cu rogojină pe d'asupra ; în ast-fel de vas, vrednic a figura în museele de curiosități, călătoriră 20 zile revoluționarii noștri, chinuiți, înghesuiți, în întunec, ca într'o vizuină, într'un aer putred de duhore, muiiați de plôia până la ôse, când mila cerescă găsia cu cale a'și revêrsa recoritórele sale unde peste însetații după libertate ! Ei nu aveau alt de mâncat decât pâne uscată și négră.

La Semlin Bălcescu deveni liber. De aci se duse la Sibiu ; apoi la Brașov ; dela Brașov la Belgrad, din causă că 'n Transilvania intrase Muscalii ; din Belgrad la Constantinople. Deși speranțele sale d'aurite fură atât de amar înșelate, decepțiunea însă nu coprinse sufletul seû, și alte plaiuri noue de ilusiuni pentru fericirea némului se deschiseră înainte-î. Ardélul clocotia în sângele Românilor și Ungurilor, cari se luptau unii contra altora în profitul Austriei, opresórea lor comună. Bălcescu voia să stingă focul dintre ambele popóre și, în înțelegere cu Skenderbey, Bem și Koschut, cu cari era în strînse legături, spera că se va puté face un Stat Maghiaro-român, care să separe cele doă slavisme : Rusia și Serbia. El se duce la Iancu în munții Abrudului. Dar să'l lăsăm a spune singur : «Fost-am de am vêdut însumi pe acei îngrozitori *moți*, pe cari spaîma vitejilor Unguri mi 'î descria ca nisce fére selbatice, eșind din viezuinele «munților lor numai spre a face pradă și omor;... pe acea vreme, când inima «'mî era sdrobotă, căci din tóte părțile vedeam naționalitatea română călcată «și strivită de dușmanii străini, fusei fericit a găsi acolo, pe acele piscuri «uriaeșe, pe d'asupra norilor, o naționalitate și o vieță românească înfocată «și puternică. Cu ce entusiasm frenetic fusei aclamat și bine-cuvîntat de «toți acei țerani, când le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și «isbândă din partea fraților lor din țară, minunați de vitejia lor ! În ce tă- «cere adâncă mă ocoliau și mă ascultau ei, când le vorbiam de puterea na- «ției române, de numêrul ei, de întinderea pămîntului ce i-a dat D-deu și «de ursitele cele mărețe ce o așteptă în viitor.»

La întorcere din munții Abrudului, Bălcescu fiind prins de Cazaci într'un sat, abia scăpă din mâinele lor, îmbetând pe soldații ce'l ducea, și d'acolo rătăcind prin munți, pe vreme de iernă în timp de 3 luni de zile, cădu bolnav de recelă și doă săptămâni zăcu în bordeiul unui pădurar, lipsit de orî-ce îngrijire. După ce s'a întremat puțin, se travesti țerănesce, cumpără 4 care cu doniți, ca și când le-ar avé de vîndare, și în așa mod veni în Semlin. De aci fu norocit să scape și să străbată tótă Austria sub un nume fals, vîndënd marfă. Sub acéstă străvestire el a încercat un interogator din partea faimosului Baron din Viena, dar scăpă, și în noembrie 1849 veni la Paris. Aci el nu 'ncetă d'a lucra pe tărîmul diplomației pentru îmbunătățirea sôrței patriei sale, bătënd la ușa cabinetelor din Paris și Londra.

Agitațiunea politică incetând, Bălcescu trist, dar nu descuragiat, se întorse iarăși la studiile sale de predilecțiune : *Epoca lui Mihailu Vitezul*, pedestalul peste care doriă și spera a așeđa, în viață-'i încă, monumentul gloriei sale literare. Dar el nu o putu fini, pentru că mórtea nu-'i dete pas de așteptare. Constituțiunea sa slabă, suferințele din ghimiă și din munți în Transilvania și Ungaria, sguduirile morale ce 'ncercase, o excesivă activitate de muncă, cugetare, voință pe tóte căile, o extremă lipsă, care tot-d'a-una provenia din cauza ambițiunii sale d'a nu primi ajutóre dela nimeni, descoloratul și tristul traiü al prebegiei, acea crudă suferință care, după cum singur dicea, «usucă pe om făr' a'l omori», tóte acestea contribuîră a contracta teribila bôlă, incurabilă : ftisia pulmonară ! El începu a'î simți simptomele dela începutul anului 1850. Nu este o maladiă care să ofere fenomene mai interesante și în același timp mai dureróse a contmepla : ce de inspirațiunii tinere, elocvente, patetice ! viața se exaltă consumându-se; bolnavul nu scie nici-odată unde este ajuns rëul, cu tóte presimțirile și melancoliile sale; nici o descomposițiune organică nu este mai lentă, latentă, dulce în atacurile și progresul seü nemilos, amestecată cu intervale de sănătate, lăsând sufletul și cugetarea întrégă păn' la periódele extreme !...

Vara anului 1850 Bălcescu o petrecu la Ville d'Avray, un sat lângă Paris, iar iarna se duse cu soră-sa dómna Sevastița Bălcescu în insulele *Hyère*. Rëul mergea crescënd. O activitate febrilă îi sleia pe fie-ce și puterile. Lovitura de Stat a lui Napoleon îi sdrobi tóte speranțele ce le pusesese în Republica francesă pentru mântuirea țerei sale.

Nu am citit până astăzi o pagină, în care calitățile spiritului și inimei, alătura cu cea mai sumbră melancolie, să fi atins punctul lor cel mai sublim, ca următoarele rânduri pe cari sârmanul Bălcescu le scriea în puține zile după lovitura de Stat din Franca, la 17 decembre 1850, cu o mână slăbită, tremurândă, cu lacrimile pe obraz, înălțându-și tonul până la imn :

«Minutele în care scriu sînt pline de amar și întristare. Pe când Europa întregă se pregătia a saluta triumful libertății, eroica Franca delacare, ca tot-d'a-una, se accepta semnalul, Franca, prin fatalitate și prin «nennirea fiilor sei, cade gemend în neputință sub un despotism umilitor. «Fiii fără-de-legii triumfază în toate părțile și întemeiază spurcata lor tiraniă. Suferetele generose, zdrobite și rănite de morțe, ved apuind din vederea lor ziua mântuirii. Insumi eu, cu o inimă sfâșiată de durere, «mă lupt cu o bolă crudă și neîmblândită, caut a câștiga timp asupra-și și a o întrece în iuțelă, ca să pociu lăsa fraților mei aceste pagine «din viața părinților nostri, și caș sleit de putere, mistuit prin silințele ce «fac. Cu toate aceste temeuri de descurăgare, sufletu-mi te slăvesce încă, «îndeită Libertate; și deși ómenii sângiurilor au învălit cu maramă neagră dulce fața ta, crede că va veni ziua fericită, ziua isbândirii, când omenirea întregă se va scula spre a sfășia acest văl și dușmanii tei se vor împetri la vederea sórelui tei de lumină; atunci nu va mai fi nici-un «rob, nici nația róbă, nici om stăpân pe altul, nici popor stăpân pe altul, «ci domnirea Dreptății și Frăției! Aceste cuvinte, ce odată am dat de de-«visă nației mele, vor domni lumea; atunci acceptarea, visarea vieții mele «se va împlini, atunci toți Românii vor fi una, liberi și frați! Vai! nu «voiú avé noroc a vedé acéstă di, deși eu asemenea am muncit și am pă-«timit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvînt va fi încă un imn «ție, țera mea mult dragă!»

Acea lucrare, despre care vorbește cu un așa dureros entusiasm, este *Istoria Românilor sub Mihaiu vodă Vitézul*, la care lucră de mai multii ani. Simțind că nu-î mai rămâne mult timp de viață, el părăsi Franca și se 'ndreptă către iubita sa țeră, voind să sărute țerina patriei și mâna nefericitei mume.

Dar tirania lui Vodă Stirbeiú opri pe sârmanul muribund a-și împlini ultimele dorințe ale sufletului seú, și pe când sinul Țerei Romănescei hrănia atâtea scorpi și jivine, el era închis pentru acela care-î jertfise

totă viața spre fericirea și mântuirea ei și care grămădise în sufletul său durerile unui nēm întreg!...

Bălcescu neputând călca pe pământul țerei, ca exilat ce era, se duse la Constantinopole, de unde, după câte-va luni de zile, plecă către Sicilia, singur, fără bani în deajuns, și la 5 octombrie 1852 sosi pe malul cel înflorit al Palermei. Aci 20 zile după aceea se apropia de termenul vieții. Simțindu-se slăbit, doborât mai mult decât tot-d'a-una de rēul său, rugă pe stăpânul otelului, unde locuia, să facă un inventar de hârțiile și manuscriptele sale, să le sigileze cu sigilul său și cu al Consulatului Otoman din Palermo, și în cele din urmă să-i aducă un preot grec... O oră după aceea, în 16 noembrie, Bălcescu, fără nici un fel de delir, fără cea mai mică agoniă, intră în nōptea cea eternă...

Cine ar putē spune mahnirea, amărăciunea ce simți sufletul său, topit încet-încet de dureri, când, aprōpe a-și lua sborul către Eternitate, nu vedu în giuru'i nici una din ființele drage, mumă, sor, amic, patriă! în sinul căroră să-și dea suspinul cel din urmă și cari să îngrijescă a-l îmmormînta.

Amicii lui fugiseră, tocmai când el voia să se odihnescă pe umerii lor; mama sa era departe; frățiorii și surorile sale, de asemenea; patriă sa, pentru care, ori de câte ori se simția mai chinuit de bōlă, cu ochii înecați în lacrimi, suspinā că nu pōte muri în sinul ei!... El se 'mmormîntă în grōpa comună în cimitirul sārăcilor din mănăstirea Capuținilor, pentru că toți banii ce avea constaū în marea sumă de 30 franci!...

Poetului a fost dat a traduce în limba poporului ultima gândire a martirului Bălcescu de pe pragul veciniciēi.

Să ascultăm dar sublīma poesiă a lui Alexandri : *N. Bălcescu murind*.

«De pe plāu 'nstrăinării
 «Unde zac și simt că mor,
 «De amarul desperării
 «Și d'al țerei mele dor,
 «Vēd o pasere voiōsă
 «Apucând spre resărit,
 «Și o rađă luminōsă,
 «Și un nour aurit.

—«Păsărică sburătore,
 «Unde mergi cu dorul meu ?

— «Am soliă 'ncântătoare
 «Dela sântul Dumneđeũ :
 «Să duc glas de armoniă
 «Termurilor romănesci,
 «Să vërs dulce veselii
 «Inimilor ce jelesc!

— «Rađa viuă cälëtore,
 «Unde mergi cu dorul meu ?
 — «Am soliă 'nvietore
 «Dela sântul Dumneđeũ :
 «Să depun o sărutare
 «Pe al țerii tale sîn,
 «Și s'aduc o alinare
 «Jalnicului teũ suspin.

— «Nouraș pëtruns de sóre,
 «Unde mergi cu dorul meu ?
 — «Am soliă roditore
 «Dela sântul Dumneđeũ:
 «Să mă las în Romaniă
 «Ca să crească miĩ de florĩ
 «Pe frumoșa ei câmpii,
 «Ce o plângi adeseorĩ !»

«Du-te, rađa strălucită,
 «Du-te, mică păsărea,
 «Și pe țera mea iubită
 «Mîngăiați-o 'n lipsa mea !
 «Iar tu, nour de rodire,
 «Fă să crească 'n sîmul seũ,
 «Cu vîrđi laurĩ de mărire,
 «Flórea sufletului meu!»

III

Acum, când cunósceți viața lui Nicolae Bălcescu, încă un minut pentru a vorbi de scrierile sale.

Mësura dréptă, după care trebuie să se judece meritul unui autor, constă în a-l pune în comparațiune cu contimporanii seĩ, a constata trépta care a atins'o față cu sciința ce a cultivat, dacă a fost în curentul ei, dacă a adus adevëri la massa verităților stabilite, sau dacă, pãrãsind drumul bătut, a săpat un altul nou.

În acest chip se dă autorului adevărata sa valoare, nu în literatura numai a unei națiuni, ci în literatura generală a umanității. Imprejurarea că un scriitor a trăit într'un mediu mai mult sau mai puțin favorabil dezvoltării științei decât un altul, că a dispus de mai multe resurse, fie materiale, fie intelectuale, că s'a născut și scris în Paris, ér nu în București, acestea sînt considerațiuni personale, subiective, cari nu interesează pe judecătorul drept și imparțial, pentru că știința e știință pretutindeni, și prin urmare trebuie cunoscută de oricine se pretinde a lucra într'însa.

Aplicând această măsură la scrierile lui Nicolae Bălcescu, găsim că el a fost la înălțimea concepțiunii istorice din epoca sa, tot așa de bine ca Thierry și Guizot în Franța; și că, prin urmare, pentru el Istoria este numai *povestirea evenimentelor cari se petrec la popóre și între popóre*. Meritul lui Bălcescu, ca și al lui Thierry, constă în aceea d'a se fi ridicat d'asupra aceloră cari credeau și cred încă că a scrie istoria este a nară faptele persónelor însemnate, ale regilor sau împéraților, pe când societatea cu legile, moravurile, instituțiunile, producțiunile literare, condițiunile economice etc. sînt trecute sub tăcere.

Ceia-ce Thierry sau Guizot fac pentru istoria Franciei, pe o scară mai întinsă neapărat, cu erudițiune mai vastă, cu forță de cugetare mai considerabilă, Bălcescu o face pentru istoria națională, nu cu mai puțin talent. Prin péna sa poporul român, massa, își ieă locul în istorie; instituțiunile încep a se curăța de mucegațul ce le acoperia și a-și desvâli rolul ce au jucat în societate; evenimentele încep a-și avé semnificațiunea lor proprieă și națiunea apare completă cu manifestațiunile sale în tóte ramurile activității, cu transformările sale în tot cursul vécurilor.

Până la Bălcescu istoricii români nu voiaū sau nu puteaū să vedă tóte acestea. Șincaī póte fi un bun cronicar, sau și un istoric dacā voiți, dar nu în simțul scólei lui Thierry, pentru că în «Chronica» sa nu se vede sufletul istoriei, ci o grămădire de material fără regulă, fără spirit critic.

Meritul lui Bălcescu în acest mod nou d'a cultiva știința este al unui discipol fidel profesorului seū, pentru că istoricul nostru s'a format la scóla lui Thierry. De aceia unele pagine din scrierile sale sînt direct inspirate de operele istoricului frances.

Scrierile mai însemnate ale lui Bălcescu sînt :

1°. *Puterea armată*.

2°. *Biografia lui Jón și Constantin Cantacozino*.

3°. *Starea socială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri.*

4°. *Manualul bunului Român*, un fragment ce se află la d. Odobescu cu cele-lalte manuscripte ale lui Bălcescu.

5°. *Questions Economiques.*

6°. *Cântarea României*, și

7°. *Istoria epocii lui Michaiă Vitezul*, operă postumă.

Principalul defect al *Puterii armate*, este că autorul nu separă epocile în studiul ce face organizațiunii militare, așa că organizarea din timpul lui Brâncovenu se amestecă cu organizarea din timpul lui Mircea și al lui Radu Negru. Adesea ori înainteză lucruri pe cari nu le justifică, cum de ex. : că Radu Negru este întemeiătorul armatei permanente, că armata era diviză în cete de o mie oameni, cetele în 10 centurie, centuria în 10 decurie; că Mircea a împărțit țera în județe, și județele în căpitanie de o mie oameni, și ca acești căpitani aveau putere administrativă, judecătorească și ostășească. Acesta din urmă este adevărat numai pentru secolul XVII, iar nici-de cum mai înainte.

Afară de aceste erori, lucrarea este foarte serioasă; ea probază multă erudițiune din partea autorului și rămâne până astăzi — nu voim a vorbi despre opera d-lui Marsillac — singura carte care se poate consulta cu autoritate în cestiune.

Ceia-ce adaogă mult la valoarea acestei scrieri, este că Bălcescu încă dela 1842 a recunoscut importanța organizării armatei pentru regenerarea României, propunând un sistem care nu diferă mai întrun nimic de al legiuitorului de astăzi.

El termină lucrarea prin următoarele rânduri, cari ar trebui să fie gravate în sufletul politicilor și celora cari conduc afacerile țerei: «Să nu uităm, dice el, că o națiă rășboinică și unită, ori-cât de mică va fi, n'a fost nici-data biruită și nici că va fi, și mai cu sémă să luăm aminte aceea maximă a politicei rășboiului, că un stat chiar d'a doua mână poate ajunge arbitrul cumpănei politice, când va sci a arunca la vreme o greutate într'acea cumpănă.»

Studiile biografice despre Constantin și Ion Cantacuzini, pe lângă luminele nouă ce revarsă asupra epocii când au trăit, căci sînt întemeiate pe acte inedite, probază că Bălcescu înțelesese importanța monografiilor is-

torice, singurul mijloc ca cine-va să ajungă la generalitățile cari constituie știința.

În articolul *Despre starea muncitorilor plugari*, el studiază cu un ochi pătrunzător, cel d'întăiu între Români și cu documente autentice, fazele ce a trecut proprietatea în țară și influința variă ce a exercitat asupra societății, așa că fără acest studiu evenimentele nici pot avea vre-o semnificare, nici instituțiunile politice nu se pot înțelege, pentru că ele depind de condițiunile sociale, și condițiunile sociale depind de natura și relațiunile proprietății.

Bălcescu, înțelegând că, pentru a surpa puterea politică a unei clase, trebuie a surpa puterea ei cea reală, puterea adică socială, are curajul a cere luminarea și ridicarea pozițiunii claselor de jos, darea drepturilor de o potrivă și îmbunătățirea stării materiale a poporului.

Numai ast-fel puterea politică a boerilor putea să cadă și națiunea să intre în drepturile sale.

Opera *Question économique des Principautés Danubiennes*, publicată în Paris la 1850 cu scop a lumina cabinetele străine despre situațiunea adevărată a țărilor române, este o lucrare foarte însemnată sub toate raporturile. Bălcescu atinge aici cu multă forță și cu știința unui adevărat economist o mulțime de chestiuni economice, cari își au până acum importanța lor zilnică; el explică cum străinii, Evrei și alți sosiți goi și cerșitori în țară, în puțin timp se îmbogățesc; propune înființarea de instituțiuni de credit pentru a ajuta pe țăranii în cumpărarea de vite și instrumente arătore, și mai cu seamă instituțiunea creditului fonciar, pentru că la noi industria existinte este numai agricultura și singurul capital abundent e solul; studiază chestiunea meteciagiului la Români și propune mijlocele pentru împroprietărirea țăranilor; arată necesitatea d'a se face un minister de agricultură în țară, cu misiune d'a grăbi prosperitatea și progresul culturii prin fundarea de societăți agricole și de ferme modele; studiază cu mult interes chestiunea mănăstirilor închinate; și termină această operă, unică în literatura noastră economică, cu următoarele :

«Țăra s'a încelat; boerii nu sînt Români; ei nu sînt nici Ruși; ei sînt «boeri, ecă tot. Boerii bătrâni răscumpărau cel puțin cu sângele lor, pe «câmpii de bătae pentru independința națională, brigandagele ce comiteau «asupra populației. Aceștia nu cunosc nici chiar rușinea. Prin urmare, nu «pe boeri se rezămă mântuirea Principatelor!...»

Epoca Românilor sub Mihaiu Vitezul este cea mai de căpeteniă operă a sa, la care a lucrat până în ultimele zile ale vieții fără a o putea fini.

Ea este divizată în 6 cărți. Din acestea, numai 4 sînt complete; cea d'a cincea, aprópe de finit; a șésea neîncepută.

D. Al. Odobescu, posesorul manuscriptului, a publicat în *Revista Română* până la jumătatea cărții a III-a. D-sa a avut amabilitatea d'a ne pune la dispozițiune restul nepublicat.

În *Introducția*, care nu e completă, Bălcescu emite mai multe aserțiuni cari ni se par nefundate. Așa că : dela întemeierea Principatelor a existat *Adunare* sau *Soborul a tótă țera*, care făcea legi, scotea dăjdiu, declara război și încheia pace, și că originea acestei adunări isvoresce din Municipalitățile Romane și din Sobórele Geților, cari lăsară multe urme și obiceiuri între Români; că aceste adunări mai judecau pricinele de vine mari politice, cum fac Camerele Lordilor și a Pairilor în Anglitéra și Francia, și altele. Aci el confundă epocile, mutând instituțiunii de prin secolul al 17-lea tocmai în secolul al 14-lea.

Acéstă operă în întregul ei se póte așéda între cele mai serióse producțiuni ce posedă literatura noastră istorică. Mai mult de 500 opere sînt utilizate la compunerea ei; ea este scrisă, ca tóte studiile sale, sub inspirațiunea celor mai nobile simțiminte : amorul patriei și amorul libertății; dară stilul ! Ce culóre și energiă ! Narațiune plină de mișcare, de căldură ! Tablouri vii și strălucitóre, elocință colorată, entusiasmu poetic ! Citirea cător-va pagine numai te răpescce, te înflăcărăză ! El nu se limitéază în povestirea evenimentelor, ci le judecă, cu multă putere de logică, de imparțialitate, de lumină; arată tóte erorile lui Mihaiu Vitezul; îl înalță și îl scobórá d'o potrivă, fără patimă.

Într'un loc dice : «Mihaiu nu pricepu nici-odată că în popor și numai «în popor e adevérata lui putere, adevératul seú sprigin. El îl căutase «când în nobili, când în armia și în oștile mercenare, când în Austria.»

Cu multă dreptate iarășî Bălcescu combate pe aceia cari susțineau idea că Români sub Mihaiu, alăturându-se de Austria, se alăturau de frații Români din Transilvania, Banat și părțile orientale ale Ungariei și se despărțeau de orientul barbar. El dice :

«Austria dar ar fi abusat de protecția ei, aceia ce ar fi silit pe Români «a se arunca din nou în brațele Turcilor, spre a scăpa de Unguri. Apoi «chinuiți de Turci, ar fi ajuns firesce acolo unde au ajuns, a se arunca în

«brațele Muscalilor, spre a scăpa de Turci; pentru ca, un véc după aceea, «să se arunce éráși în brațele Turcilor, spre a scăpa de protectoratul împilător al Muscalilor. Oscilații nenorocite, dar neapărate, când un stat mic se «află între altele mai mari și smincit de dinsele. *Acésta este sórta nenorocită «a națiilor care se bizuesc în străinî, iar nu în ele înseși; și ast-fel a fost «și sórta țérelor române, câtă vreme nu se vor imputernici prin unitatea «națională. Străinul într'o țérá e tot-d'a-una vătămător unei nații, și fa- «cerile lui de bine chiar sînt rele mari.»*

Bălcescu, mai departe, arată că ereditatea nu póte intra la Români. Să-l audim, căci este interesant :

«Mulți din Voievozii noștri cei mari, înainte și în urma lui Mihaiu Vodă, «visară ereditate și, printr'o fatalitate minunată, acest vis făcu să se «stingă cu sunet moștenirea lor. Mircea cel Bătrân visa ereditate, și până «a nu muri, avu durerea să vedă pe numeroșii săi fi, legiuți și bastardți sfă- «șiind țéra prin pretențiile lor la tronul dela care tatăl lor îi gonía. «Négoe Basarab visa ereditate, și pretenția fiului său d'a domni resculă țéra «și o aruncă în nisce résbóe civile și 'ntr'o anarhiă grozavă, care dete pri- «lej Turcilor a face țéra Pașalic, și ar fi perit, dacă din norocire țéra nu «și alegea Domn pe Radu dela Afumați, care o mântui, iar fiul lui Négoe «Vodă muri pribég și 'n ticăloșiă la Constantinopole. Mihaiu Vodă visa ere- «ditate, și fiul său muri pribég în pămînt străin, fără a și mai vedé țéra «după mórtea tătine-séu. Șerban Cantacozino visa ereditate, și béu otrava «vérsată de chiar rudele sale de aprópe, iar fiul său rătăci isgonit în țérá «străină. Brâncovénu Vodă visa ereditate, și până a nu muri vedu capetele a «câte 4 fi ai săi rostogolindu-se la picioarele sale, tătate de sabiă turcé- «scă. Pretenția nebună într'adevér d'a întemeia stabilitatea unei dinastie «într'un pămînt ce se mișcă și se cufundă în mijlocul furtunelor dese ve- «nite de din afară, se cutrieră și se spulberă îndată în mijlocul unor ómenî «ce lesne se prefac și se schimbă. Moldovenii începură statul lor prin ere- «ditatea domniei; dar îndată caracterul nestatornic al poporului îi aduse a «face Domn după alegere. La un popor de un caracter schimbător și nestat- «ornic trebuie instituții în analogiă cu caracterul său, cari să reguleze a- «céstă nestatornicia, fără a pretinde d'a o înăbuși. Un asemenea popor are «trebuiță de instituții libere, alegátore, republicane.»

Câte-va zile numai înainte d'a muri, descriind nenorocita bătăliă dela Mirislău, Bălcescu exclamă :

«Mirislo! Mirislo! Blăstem asupra ta, loc de peire, loc afurisit, ce de «sânge eroic sorbiși tu în această ți pustiă! Amar noé! Acest sânge îl vom «isbândi curând, biruințele strălucite dela Goroslo (1601), dela Brașov, dela «Petersdorf, ne vor răsbuna cu prisos asupra viclenilor Unguri; ele însă nu «ne vor pute întorce mărimea perdută în această ți, și nenorocitele noastre «sfășiiări cu Ungurii, de atunci pân'acum, nu vor folosi decât despoticelor «Impărăție a Austriei și a Rusiei, dușmanele noastre comune. Ni se cade a «vërsa lacrimi amare asupra acestei mari nenorociri dela Mirislo; dar să nu «invinovățim de loc Providența. Noi, care robiserăm pe frații noștri țeranî «din Țera Romănescă și păstrarăm în robia Ungurilor pe cei din Ardeî, «mai meritam óre atunci mărimea și fericirea?...»

Aci se opresce péna lui Nicolae Bălcescu.

Era capitolul 33 al scrierii sale, care corespundea la capitolul 33 al vieții sale, vârsta în care a murit!... Este o întâmplare curiosă, analogă cu aceia a lui Napoleon cel Mare, în manuscriptele cărui s'a găsit un manual de geografie, scris în junetea sa, neterminat și care se opria tocmai la Insula St. Elena—unde, 30 ani mai în urmă, marele Impărat avea să-și finescă cariera.

De o singură operă a mai rămas să vorbim.

Cântarea României este cea mai frumoasă poemă națională, căria nu-î lipsesce decât versificațiunea spre a pute fi numărată între capetele d'operă epice. Arare-orî într'o scriere romănescă, limba își desvăluie mai mult comórele sale, imaginațiunea își întinde aripele pe plațuri mai întinse.

Acastă poemă s'a publicat de Bălcescu la 1851 în *România viitoare* ce apărea în Paris, precesă de o precuvîntare în care dicea că el ar fi găsit-o într'o mănăstire veche din țeră.

D. V. Alexandri în 1863, printr'o scrisóre publicată în *Revista Română*, susține că poema a fost compusă în limba francesă de A. Russo și tradusă pe romănesce de N. Bălcescu, și că are la d-sa manuscriptul original. Acastă taină literară se vede că s'a împărțășit numai d-lui Alexandri, pentru că toți cei-l'alți amici ai lui Bălcescu recunosc pe acesta de autor al *Cântării României*. Orî-cum ar fi, gloria nemuritorului istoric al lui Mihaiî Vitezul nu scade din această încuscire, ci din contra, cum dice d. Odobescu, «frumoasa *Cântare a României* devine pentru «noi o scumpă și prețioasă reliquiă în care se unesc amintirile a doi ti-

«neri Români cu inime înalte și cu talente puternice, perduți amândoi pré
«de timpuriu de patria lor, pe care ei, în exil și suferințe, au cântat-o,
«au strălucit-o, și a cării Unire ei așa de mult au dorit-o și au plămă-
«dit-o prin lucrările lor.»

IV

Este timpul d'a conchide.

În omenire sînt *caractere egoiste* și caractere *simpatice*. În primele nu se găsește *unitatea*. Cugetările lor rămân în o stare plutitoare de nedeterminare, acțiunile lor atarnă de azardul influențelor; îi distingî și cunoscî numai după masca fizică, iar nu după manifestațiunile morale; ei sînt *individ*, nu persoane. Caracterul simpatice are o altă structură. Aci nu mai sînt lupte între pornirile impetuose ale inimii și între dictările inteligenței; nici esitațiune, nici oscilare în determinațiuni; aci individul atinge cel mai mare grad de unitate; viața sa are un ideal, un scop tot-d'a-una acelaș. Ei bine, Bălcescu era un caracter simpatice. Inspirat de o credință serioasă, dotat cu un geniū superior, el avu o singură pasiune dominantă, în giurul căreia s'au coordinat toate cele-alte : amorul pentru țeră și fericirea ei.

Atâtea suferințe, atâtea ispitiri ale vremurilor grele, nu au putut învinge energia sufletului seū, nici stinge înfocatul seū entusiasm.

Născut într'un véc când națiunea sa sta turtită sub despotism și nici exista pe lume ca stat politic și neatarnat, el se luptă pentru regenerarea ei. Era nevoiă de revoluțiune; dar nimeni n'a atins cestiunile sociale, reformele de introdus, cu atata curagiū, cu atata pētrundere, cu atata vioiciune! Nimeni ca el n'a semēnat idei, și idei sănētoșe, regeneratōre pentru viața noastră politică și socială! El a căutat să deștepte consciința națională și să aprindă flacăra patriotismului în sufletele amărite și amorțite! Ca militar, ca politic, ca bărbat de sciință, ca revoluționar în țeră și în străinătate, nu a lucrat decât pentru mântuirea patriei, pe care o iubiă până la nebuniă!

El a concentrat în sine toate aspirațiunile nēmului român! Unitatea națională, neatarnarea națională, ecă ideile mântuitoare — ȃicea el — ce trebuiesc să stea săpate în inimile generațiunilor fiitoare.

Cu o vocațiune extraordinară pentru istoriă, fără studie însă de ajuns, fără cunoscință de limbi, numai prin o răbdare, prin o voință de fer, el consultă

mai toate scrierile străine privitoare la istoria națională; și pe când un Bolidinenu creă palate de cristaluri în versurile sale, genialul Bălcescu rescolta arhivele Statului, bătea la ușa mănăstirilor, străbătea văile pentru a culege inscripțiuni și tradițiuni, colinda Europa occidentală. întrebând cu un entusiasm febril arhivele și bibliotecile străine despre tot ce puteau să-i spună de trecutul némului său!...

Pe când cei-l'alți istorici contemporani ai săi își concentrau atențiunea asupra résbóelor și datelor cronologice, iar alții dedeau sbor liber imaginațiunii, scriind istoria cu condeii romancierilor în loc de a face cercetări serioase, Bălcescu se afunda în amurgitul timpilor și, lărgind orizontul istoriei, studia condițiunea țăranilor, a poporului, fazele sociale, în documente autentice, singurele surse pentru certitudinea istorică, căci el scia că spiritul și imaginațiunea, în ce privesce istoria, nu pot crea nimica durabil.

Nebun de carte!... studia zile și nopți întregi, fără a gândi la repaos, chiar când teribila bôlă, ce-i usca rărunchii, refusa orî-ce ocupațiune intelectuală.

Răpit de timpuriu științei istorice și democrației române, el nu avu fericirea d'a vedé făptuite și a transforma singur în legi pozitive ideile sale: unirea țărelor plină și întregă, *împroprietărirea țăranilor*, secularizarea averilor mănăstirilor închinete și neînchinete, egalitatea drepturilor, sufragiul universal, instrucțiunea publică, înarmarea întregii națiuni etc.

Guvernul român în 1859 a decis aducerea osemintelor lui, dară... nefericire pentru România! ele nu s'au putut găsi, căci în grópa comună, unde se aruncaseră, se depusese peste dînsele în timp de 11 ani miș de cadavre!...

O statuă însă pentru primul *democrat* al României nu s'ar puté înălța?
O edițiune completă a operelor sale nu s'ar puté publica?

Generațiunea *jună* liberală și democrată nu datoresce óre nimic memoriei unui bărbat, pelerinul și apostolul naționalității, care străbătënd oficinile presei, cabinetele diplomaților, făcea cunoscută lumii și monarchilor starea de jale a unei națiuni și reclama drepturile străbune ale României?...

Ar fi să trecem, póte, peste cadrul acestui studiu, daca am cerceta ce s'a făcut cu opera democratică începută de Bălcescu, ce progrese s'au adus pe câmpul științei istorice dela el încóce, ce a devenit acea activitate politică, literară, de altă dată...

Ne grăbim dară a conchide.

O generațiune trebui să ia făclia progresului generațiunii care móre, pentru a o încredința la rândul seî generațiunii ce-î urmază. Alt-fel ea nu răspunde chemării sale. Trăesce în întunerec, pașii seî rătăcesc, și din rătăcire 'n rătăcire se prăvălesce în prăpastiă.

Generațiunea albită astă-dî și care a început a perde unul câte unul din membrii seî, ne lasă o prețioasă moștenire, pe care alte popóre nu au dobândit-o decât prin riuri de sânge și mormane de cadavre. Ea ne lasă instituțiunile cele mai democratice, pe cari le póte avé o națiune. Ea a luptat pentru ele; și-au jertfit anii vieței... Remâne generațiunii tinere să se scie a se folosi de dinsele, și în același timp să le apere, să le conserve...

Pentru unele națiuni, și mai cu sémă în secolul în care trăim, progresul în politică precede progresului intelectual; el însă n'are o basă solidă; edificiul ridicat pe nisip, supus la vînturile facțiunilor, creat prin combinațiuni politice, dărâmat prin alte combinațiuni politice...

El nu dobândesce o existență durabilă, decât atunci când are de basă progresul intelectual...

O națiune póte avé imense bogății; pămînt roditor și bine populat; pozițiune avantagioasă pentru comerciul; porturi, canale, rețele de drumuri de fer în tóte punctele; bărbați de Stat eminenti, regi sau împérați mari, magistrați capabili, legislatori însemnați, patrioți curagioși și desintereșați, armate organizate, viteze cum n'au fost altele... tóte acestea însă nu-î vor puté servi la nimic, pe cât timp poporul va rămâné în *ignoranță*...

Guvernul și legiuitorii se vor sili în zadar, ca prin legi să modifice opiniunile, să regenereze națiunea... Ei nefiind decât servitorii poporului, reușese numai atunci când reformele ce întroduc sînt înțelese și reclamate de din-sul; altfel, reacțiunea nu întărđiă a veni la suprafața, și totul se surpă.

Machina guvernamentală póte avé ori-câte miî de róte și rotițe, administrațiunea publică și financiară în perfecțiune; poporul însă — printr'o aplecare neghióbă a naturei umane — în loc d'a păstra calitățile cetățenului și a-și exercita suveranitatea, se va cufunda și mai mult într'o órbă supunere cătră autoritate, și acésta, lucrând fără control, va fi expusă și mai mult a rătăci...

Presă quotidiană, advocați și ómenî de legi, învățați și medici, pot fi în ori-cât de mare număr; dară dacă ei nu se vor sili, fie-care în resortul lor, unii a explica drepturile cetățenului, instituțiunile politice, alții proce-

dura tribunalelor, alții igiena populară, alții să distrugă superstițiunea prin răspândirea științelor fizice, prin cabinete de lectură, prin cărți de știință, prin conferințe publice... poporul va rămâne tot așa de nepăsător, tot așa de somnoros, tot în aceiași miserie.

Ecă dară direcțiunea ce trebuie să ia activitatea noii generațiuni: luminarea poporului; dară în același timp scrutarea cu un ochi sever a politicei capilor, acel spirit democratic care nu lasă pe clasele guvernante a rătăci în pașii lor și care constituă adevăratul progres al unei națiuni...

Democrația pretutindenii, dară mai ales în țera noastră, unde abia s'au aruncat primele-i fundamente și dușmani-i sînt mulți, are nevoie, pentru a prinde rădăcină și rodi, de apărători luminați, sinceri, curajoși și devotați, cari știind să combine libertatea cu stabilitatea, combat empirismul ignorant al guvernanților și lasă liber de ori-ce pedică mersul natural al poporului.

Acésta a fost și calea marelui istoric, marelui bărbat de Stat, marelui patriot român Nicolae Bălcescu, și fie ca generațiunea de ađi să'l înțeleagă și să urmeze drumul croit de dînsul !... **Gr. G. Tocilescu.**

LITERATURA POPORANA

FIUL VĚNĂTORULUI

BASM DIN MUNȚENIA

A fost odată ca nici odată.

A fost odată un vênător fôrte meșter. El își pusese de gînd a scôte din fiul seú un vênător de să se ducă vestea; dară n'avu parte să și împlinescă pofta inimei, căci muri, remăind fiu-seú mic.

După ce se făcu mai măricel fiul vênătorului, mumă-sa îl dete la carte și la fel de fel de meșteșuguri; tótă lumea se mira de istețimea lui; dară el crescînd era nemulțumit, fiind că n'avea triște. Intr'o ȃi se duse la mósă-sa și se plânse ȃicînd :

— Moșică dragă, étă m'am făcut mare, m'a dat mama la tóte meșteșugurile, lucrez din ȃi până în nópte; pentru acésta și lumea mă omenesce, vėdėndu'mi hărnicia; dară eú nu pot să leg duoė într'un teiú. M'am luat de gánduri. Muncesc căt ȃece, însă norocul se ține după mine ca pulberea după cání.

— Nu te desnădăjdui, dragul mósėi, — îi ȃise bătrána —; ai încă timp, lu-

creză ca și până acum, și nu te va lăsa Dumneșu să piei; stăruiesc întru a fi om cinstit și harnic, și odată-odată trebuie să-și spargă dracul opincele.

— Bine Țică dumnéa, moșică, și nici eu n'am cugetat alt-fel vre-o dată, dară mi-e cu ciudă când văd atăția trântori ajunși și trăind în largul lor.

— Nici odată, dragul moșei, să nu rămnesci la al altuia, ci tot-d'a-una să te mulțumesci pe ceia ce ai, căci scie Dumneșu ce face.

— Un lucru am să te întreb, dragă moșică, mai Țică fiul vânătorului, și te rog cu cerul cu pământul să-mi spuî drept.

— Bucuros, fétul meu, numai să-l scii.

— Ce meșteșug a avut tatăl meu?

— Tată-teu, dragul moșicai, a fost vânător, și încă odată vânător. Nu era Țulică lăsată dela Dumneșu, în care el să se ducă la vânătoare și să se întorcă cu mâinile góle. Avea mare noroc la vânat. Câte lighióni sălbatică, care făcea rău omenirei, n'a stărpit el de pe fața pământului! dară și multe păsărele a ucis, de care Ți-era mai mare jalea când te urtaî la dinsele, aduse acasă. Dacă trăia el, pusese de gând a face din tine un vânător fără sémán.

— Acum, moșică, să-mi mai spuî un lucru. De ce mama nu vrea să-mi spue d'al de astea când o întreb?

— Fiind că, dragul meu, meșteșugul ăsta este fórté primejdios. De câte ori n'a plâns mă-ta Țile întregi, căci nu scia de căpétaiul tatălui teú, când se ducea și zăbovia prin păduri după vânat? De câte ori nu era cu inima sărită, când auȚta că lighiónele sălbatică au mâncat pe câte un vânător! Da, asta este pricina de nu voesce să-Ți spue. Mă-ta te iubescă ea pe ochii ei din cap, și nu voesce nici în ruptul capului să te vadă și pe tine supus la tóte relele vânătoarei.

— Așa o fi, moșică. Dară de unde scie cine-va că mie nu mi-o fi scris în frunte să fiu vânător? VeȚi dumnéa, la munca care muncesc eu, și să nu văd nici un folos, trebuie să fie ce-va!

— Mai scii, păcatele! respunse bėtrána cu mirare; după cele ce spuî tu, pare că ai dreptate; și apoi mie mai, mai, imi vine să creȚ că așa este.

— Dacă este așa și ai milă de tinereȚele mele, spune-mi, moșică dragă, unde sint armele tatălui meu?

— Nu scie moșica, drăguȚă, că Ți-ar spue.

— ÎnvaȚă-mė dară ce să fac și cum să dreg ca să aflu.

— Numai mumă-ta scie de căpătăiu armelor tătâne-tău. Ea de bună voe nu ți le va da. Trebuie silită. Pentru acésta, să te faci că ești bolnav și că resari din somn. Când te va întreba ce ai de resari, tu să ții că ai visat că te vei face sănătos, dacă îți va da mă-ta să sugi pe sub talpa casei. Ea, fiind-că te iubesc forțe, o să te asculte; și când va băga țîța, să lași talpa peste ea, căci atunci, de durere, îți va spune tot.

Cum auți, fiul vânătorului se duse acasă, făcu precum îl învățase mósă-sa și află tot ce voi să scie.

Nu se póte spune bucuria ce avu când găsi armele tatălui său. Le luă, le curăță, dară nu'i venia în de mână să umble cu ele. După ce se înarmă bine și se găti de vânat, se arată mume-sei și-i duse :

— Rămăi sănătósă, mamă, și să te gălesc cu bine.

— Mergi în mila Domnului, respunse mumă-sa, dacă te trage inima să calei în urmele tătâne-tău. Însă un lucru am să-ți spuui, și tu să asculti, puiul mamei. Urte, în tóte părțile să te duci după vânat, numai în pădurea fildeșilor, nu; căci nu va fi bine de tine.

El plecă, hotărît în sine a asculta sfaturile mume-sei. Pe drum el cugeta ca de ce fel de vânat să se agațe. De voiú vâna, își dicese el, pásărele mititele : privighetori, pitulice, scatii, stigleți, lasă că nu va fi mare mană de căștigul meú, dară pădurile și codrii vor rămâne mute, frémătul frunzelor tinere de primăvara va ajunge să n'arbă cu cine să se îngâne, și călătorul cu inima friptă de focul dragosteii nu va mai avé unde să vie să-și aline durerile. Lipsă de un așa vânat, prin care să fac rău altora și prin care să nu se póta cunoșce vitezia unui Român verde ! De voiú vâna iarăși turturele, mierlițe, prepelițe și potârnicii, iarăși nu va fi trebă mare, căci livețile înflorite și piriășele vor tănji din lipsa lor. Decí nu-mi voiú pune mintea cu nisce pásări cari fac pe cei îndrăgostiți să le fie dulce viața, când, ședend pe marginea unei gărlite cu malurile smălțuite de floricele, ascultă șoptele undelor, cari din când în când sint amuțite de gîngiulitui acestor gingașe pásări. Și fiind-că sint plecat pentru vânat, voiú vâna dară fiare sălbatice cari fac tuturor rău, și prin acésta chiar se va vedé voinicia unui Român.

Ast-fel cugetând și mergend, se trezi, fără să scie cum, tocmai în pădurea fildeșilor.

Aci dacă ajunse, vână pe cel d'ântăiu fildeș ce întâlne. Îi luă pielea și colții și plecă.

Întorcându-se, se întâlnește în drum cu boierul cel mai credincios al Împăratului, carele îl întreabă :

- Ce fel de piele este aia, prietene ?
- Piele de aspidă, îi răspunde fiul vânătorului cam peste picior.
- Nu mi-o vinde mie ?
- Măcar de ce pungă de bani să mi dai, nu ți-o vînd.
- De ce îți dai, răspunde boierul.
- Măcar o sută să mi dai, nu ți-o vînd.
- O sută îți dai.

Apoi, dacă vede și vede că nu voesce să i-o vîndă, îi dîse :

- Fiule al vânătorului, o să te căești de ceia-ce faci.

Dară fiul vânătorului își cîntă de cale, nu voi să știe de nimic, și astfel ajunsese acasă.

Mumă-sa se spăimîntă cînd îl vede cu pielea și cu colții de fildeș. Iară el spuse mă-sei, cum se trezi în pădurea fildeșilor, fără să voiască, și cum ucise pe cel întâiu fildeș ce întâlnește.

După câte-va zile, fiul vânătorului fu chemat la palat, și Împăratul îi dîse :

- Am auzit, fiu al vânătorului, că tu te-ai fi lăudat că poți să mi aduci oșe de fildeș cât să mi clădesci un palat și piei de aspidă cât să ajungă să l'invălesc.

— Luminat Împărate, răspunde fiul vânătorului, să ți fie fața cinstită. Cine m'a pîrit la Măria Ta, nu m'a pîrit ca să mă crească, ci m'a pîrit ca să mă prăpădescă. Ci cu vrerea lui Dumnezeu, mâine îți aduc răspunsul.

Se duse deci la moșă-sa, îi spuse totă șiretenia pricinii, cum adevărat fusese la vînat, cum se întâlnise cu credincierul Împăratului, ce vorbise cu el, și în cele din urmă porunca Împăratului, după pîra boierului ce i purta sâmbetele.

Moșă-sa îl povățui ce trebuia să facă, apoi îi dîse :

- Pasă cu Dumnezeu, dragul moșicai, și fi bărbat.

A doua zi, Romănașul nostru se înfățișă înaintea Împăratului.

— Luminat Împărate, dîse el, se poate să se facă voia Măriei Tale, numai să mi dai mîna de ajutor.

- Ori-ce vei cere, să se îndeplinescă, dîse Împăratul.

— Ca să pot isbuti, răspunde fiul vânătorului, să due la capăt bun porunca ce mi-ai dat, să trimiți omenii d'ai Măriei Tale să stîrpească balta

din pădurea fildeșilor, apoi să'mi dai o mie de buți cu vin și o sută cu rachiū.

— Cererea ta este ascultată, țise Împăratul.

Apoi se dete porunci peste porunci la ostașii și slujitorii împărătesci să asculte pe fiul vânătorului în tot ce le va țice el, ca să pótă săvârși tréba cu care l'a însărcinat Împăratul.

Balta se stěrpi, și în locul apei el turnă vinul din cele o mie de buți și rachiul ce se adusese; apoi trimise pe ómenī la ale lor.

Fildeșii viind la adăpătore și vėđend că în loc de apă este alt ce-va, se întórseră; apoi răbdară o ȓi, răbdară douė, mai veniră, și daca vėđură că apa nu se schimbă, și cum erau și fripți de sete, bėură cu nesațiu și toți căđură morți.

Atunci fiul vânătorului se puse de'ī jupui, curăță carnea de pre óse, și le aduse Împăratului, carele îi dete un pumn de galbeni, și plecă la casa mume-sei cu inima plină de bucuriă.

După câte-va țile Împăratul órași îl chemă și 'ī țise :

— Fiule al vânătorului, mi s'a spus de un óre-cine că tu te-ai fi lăudat că poți să aduci meșteri dela Nedeia cetate, să'mi zidesci un palat, cum nu s'a mai vėđut până acum, cu ósele astea de fildeș, și să'l învėlescī cu pieile de aspidă ce mi-ai adus.

— Eū, pré mărite Împėrate, respunse fiul vânătorului, nici că mī-a trecut prin minte una ca acėsta. Dar cu vrerea lui Dumneđeu cređ că voiu putė arăta celor pıritori, ce póte Românul când voese și când are nădejde la cel de sus. Măine îți voiu aduce rėspunsul.

După ce află dela móșă-sa ce trebuie să facă ca să împlinescă porunca împărătescă, se întórse a doua-ȓi la Împăratul și țise :

— Pré mărite Împėrate, ca să mă pot închina cu slujba ce mi-ai dat Măria Ta, am trebuință de mila Măriei Tale.

— Cere și vei avė, respunse Împăratul.

— Să'mi dai, țise fiul vânătorului, o sută de corăbii cu sare.

— Să ți se împlinescă cererea, porunci Împăratul.

Luând cele o sută de corăbii pline cu sare, fiul vânătorului plecă cu dınsele pe mare.

Acum nu'ī mai părea rėu de slujba ce'ī dase Împăratul. Bucuria lui era fără margini când se vėđu pe mare, lucru ce nu mai vėđuse de când îl făcuse mă-sa. Lui îi plăcea pré mult să se urte la corăbiile care mer-

geaŭ la rând ca cocorii. Sălta de veselie, când vedea diminéța că sórele, eșind din pórtá raiului, se îmbăia în mare mai ántăiŭ, și apoi își făcea călătoria pe cer. Când vedea rađele cele focóse ale sórelui că es din apele mărilor, el se mira, cum de nu clocotesc apele.

Séra încă, când luna se gătia și se oglindia în apele mărilor, el se perdea în fel de fel de cugete și nu'și putea da sémă, de ce lumina lunii era așa de sérbădă și de ce apa părea ca o ghiață lucia.

Îi plăcea iarăși să se uite nóptea la stele, și ar fi voit să scie care este stéoa împératului cutare saŭ a cutáruia boer; îi părea rău însă, când vedea câte vr'o stea că cade, fiind că scia că atunci trebuie să fi murit acela a cărui stea cădea.

Și stând ast-fel pe gânduri, legănat de valurile apelor, adormia.

Acestea și altele, despre care nici prin gând nu'î plesnia până ce nu călătorise pe mare, îl făcea să se siléscă a sfiși slujba cât se póte mai bine.

După o călătoria lungă fórte, ajunse la Nedeia cetate.

Acéstă cetate era vestită pentru meșterii ei, care învățase meșteșugul dela ține, și nu putea nimeni să intre acolo.

Fiul vênătorului daca ajunse, se coborá la uscat și voi să intre în cetate; dară la porți îl opriră ostașii. Atunci el le dișe :

— Duceți-vé de spuneți Împératului vostru, că am venit cu o sută de corăbiŭ cu sare.

N'apucá să sfârșéscă bine vorba, și să te ții pârlé-o! Soldații într'un suflet alergară și spuseră împératului cele ce auđiră.

La ei acolo se sfârșise sarea și era o lipsă de sare de să feréscă Dumneđeŭ.

Cum auđi Împératul acestea, porunci să'l aducă înaintea lui. După ce veni, îi dișe :

— Omule, Dumneđeŭ te trimite cu sarea asta?

— Eŭ, luminate Împérate, respunse fiul vênătorului, am auđit că aveți lipsă de sare, și am venit să fac o mare înlesnire celor întrebuintați.

— Cere dela mine cât vei pofti și îți voŭ da, numai să ne vinđi noé sarea și să nu te duci cu dinsa într'altă parte.

— Eŭ, mărite Împérate, sarea n'o daŭ pe banŭ. Voŭ să fac schimb. O daŭ pe meșteri zidari, cari să'mi facă un palat cum voŭ voi eŭ.

— Dorința ta se va împlini, măcar că până acum nimini n'a putut să isbutéscă, nu a lua ómenŭ cu sine d'ai împéráției mele, dară nici să calce pe tărîmurile stăpánirii mele!

Apoi puse Împăratul pristavii, cari să spue la lume că porunca împărătească este să se adune toți meșterii zidarii. Dacă se adunară, alese din ei fiul vânătorului vr'o doă sute de meșteri, tot pe sprâncenă, scii! și dete totă sarea Împăratului, primind dela acesta și mulțumiri.

Când se întorse la corăbii, fiul vânătorului se miră când vedu că era o mulțime de ostași. El întrebă pe unul din ei :

— Pentru ce sint adunați atâți ostași aci ?

— Păzim, i se respunse, ca să nu plece corăbiile înapoi fără să ne dea sarea. Pe bani, pe schimb, pe ori ce, sarea trebuie să rămăie aci, căci ne prăpădim.

După ce descărcă sarea, se puse în corabiă fiul vânătorului cu cei doă sute de meșteri, își luă ziua bună dela Împărat, căruia îi făgădui ca, îndată ce va sfârși palatul de zidit, să'i întorcă pe meșteri, dacă ei vor cere; apoi plcă.

Și cum era un vînt priincios pe mare, călătorind repede, se întorse cu sănătate în țera lui. Apoi puse de făcu palaturile ce poruncise Împăratul și, după ce isprăvi, trimise pe meșteri de unde venise; iară Împăratul dacă vedu că este gata palatul, nu mai putea de bucuriă și mulțumi pe fiul vânătorului cu câte-va pungi de bani. Acesta se duse acasă la dînsul, voios că a scos la capăt bun slujba cu care fu însărcinat.

Nu trecu mult, și Împăratul éráși îl chemă.

— Fiule al vânătorului, îi dîse Împăratul, mi-a mai spus cine-va că te-ai fi lăudat că poți să'mi aduci o cracă verde din pomul care este în mijlocul raiului, care să'mi lumineze palaturile ce mi-ai făcut, nóptea ca ziua. Eú îți poruncesc să'mi faci astă trebă, căci de nu, unde îți stă piclórele, îți va sta și capul.

— Când óre va avé să'mi vie și mie rîndul a'ți spune, pré mările Împérate, cea-ce s'aú lăudat unii și alții ?

— Tu acuma fă ce ți-am poruncit, și apoi vom vedé.

— Eú nu m'am lăudat să fac una ca asta; dară mâine îți aduc respunsul, și mă voú sili, de'mi va ajuta Dumneđeú, să scap și de năpatea asta ce căđu pe mine.

După ce ceru sfaturile móșe-sei, la care se tângui de asuprelele ce-i veniaú dela credincierul Împăratului, și după ce aceea îl învăță ce să facă, el merse la Împăratul și-i dîse :

— Dacă Împărăția ta voesce să mă întorc cu sufletul în mine, să'mi dai o sută de corăbii cu bucate și o sută cu carne, ér eú m'óu duce cu ele să'mi

mai cerc norocul și de astă dată și, bun este Dumnezeu! s'or sfârși odată toate năpăstiele și s'or închide gurele care spun așa minciuni gogonețe.

Cum auți Împăratul de unele ca aceste, porunci ca numai decât să se împlinescă cererea lui.

Corăbiile se pregătiră, se încărcară, și fiul vânătorului se puse într'una din ele și plecă, luând calea către răsărit.

Călătorind, el nu se putea domiri, cum merge tréba de se lasă Împărații să fie purtați de nas de câte un nemernic de boier.

— Cum se pôte, își dicea el, ca Împăratul să fie atâta de nătâng, încât să cređă toate bârfelele lepădăturelor? Ca să fie cine-va Împărat, trebuie să fie om frumos la minte, frumos la chip, cu înțelepciune și cu dréptă judecată; așa spune și moșica; așa dice și tótă lumea. De ce dară se iea el după muște? Nu scie el că lingăii o să'l ducă pe calea peirei? Dară nu va fi așa. Împăratul nostru e bun. Nu trebuie lăsat pe mâini rele.

Lungă fu călătoria acésta. Merse, merse, până ce ajunse la țera porumbeilor. Acolo întâlni pe Împăratul lor.

— Bine ai venit sănătos, îi dise Împăratul; dar ce vînt te aduce pe la noi, omule?

— Bine v'am găsit sănătoși, respunse fiul vânătorului. Sînt trimis de Împăratul meș să'i aduc o cracă verde din raiu. Dacă sciți calea la raiu, dă'mi pe cine-va să mă ducă acolo, și eș voiș respłăti ostenelele lor cu ce voiș puté.

— Tu mergi să cauți calea raiului, și ieai după tine atâtea corăbii! La ce ar puté să'ți slujéscă ție aceste catrafuse?

— Veđi că, respunse fiul vânătorului, am luat cu mine lucruri de acelea cu care să ung osia ca să nu scártie róta. Merindele ce am în corăbii sînt de dat pe slujbe.

Cum auți Împăratul porumbeilor că are merinde, se luă cu binele pe lăngă dînsul, fiind că pe la dînsu era pe atunc o fómete grósnică; și cu șoșele cu mometele, umbla să'l facă a nu se duce dela dînsul cu tóte bucatele, ci voia să i le cumpere. Apoi dacă auți că bucatele nu se dau pe bani, ci aceluia care îi va ajuta să iea o cracă verde din pomul din raiu, porunci de se buciună trei țile și trei nopti, și se adunară o sumă de porumbei din tóte unghiurile lumii.

— Care din voi scie calea raiului, să'mi răspundă, le dise Împăratul lor.

— Eș sciș, și eș sciș, ba și eș sciș, respunseră mai multș de o dată.

— Să mergeți cu omul ăsta să intrați în raiu, să rupeți o cracă verde din pomul ce stă în mijlocul raiului și să i-o dați că'i trebuie.

Fiul vânătorului dete în dar toate grăunțele din corăbiile cu bucate.

Când vedu Împăratul porumbeilor atâta buluc de hrană, nu mai scia ce să facă de bucuria, căci seceta le stricase toate holdele.

Mulțumi fiului vânătorului, érá acesta luându'si remas bun, plecă cu porumbeii ce'i dăduse Împăratul.

Pe drum, porumbeii îi dîseră :

— Ce vom face noi, căci avem a trece prin împărăția vulturilor ?

— Să nu vă fie témă, căci m'am îngrijit eu de a le astupa gura.

— Totuși să ne ascunđi unde-va.

— Vă voiú ascunde, răspunse fiul vânătorului.

După ce mai călătoriră, cale lungă și mai lungă, începu a se auzi croncăniturile vulturilor. Atunci el ascunse cum putu mai bine porumbeii.

După ce se apropia de hotarul împărăției lor, o negură de vulturii se arată împregiurul corăbiilor și, cătându'í price, croncăniaú de mi'ți împuia capul, dicénd :

— Ce cauți p'aiei, fiule al vânătorului ! Aú venit'ai să ne vènezi, ori să ne stérpesci némul, sau să ne íai împărăția ? Dară nu scii că nu vei mai scăpa cu viață din mâinele nóstre ? ori și daca vei scăpa, n'ai să te întorci téfár și nepedepsit de noi ?

— Stați locului și nu vă mai necăjiți. Eu viú la voi ca prieten. Voiú trece prin țera vóstră la tréba mea, și mé voiú întórce fără să mi se cletine un fir de pěr măcar din cap. Nicí n'am să vă vénez. Nicí n'aveți să mé pedepsiți.

— Him ! Dară mirósă a hoít p'aiei pe la tine, mai dîseră vulturii și se repeđiaú cu stolurile asupra corăbiilor.

— Astémpărați-vé și mé ascultați, le respunse fiul vânătorului. Sciam că vă aflați în lipsă și v'am adus de mánecare. Pentru acésta și voi să mé slujiți.

Prinse bucuros Împăratul vulturilor, când auzi de una ca asta, și dete poruncă vulturilor să stea care-și pe unde apucase.

Atunci fiul vânătorului spuse Împăratului vulturilor că 'i va da tot hoítul din corăbií, daca îi va da un vultur care să mérgă cu dînsul și să 'i fie supus la ce 'i va porunci.

Primind Împăratul vulturilor de bine cele spuse, fiul vânătorului le dete

hoitul din cinci-șeci de corăbii, érá vulturii se repeđiră asupra lui ca nisce flămândi calici.

După ce mâncară, luă fiul vênătorului un vultur și merse înainte. Pe drum îl învăță ce avea să facă. Îi mai spuse că el va sta cu arcu întins și că 'l va vena de îndată ce se va abate dela poruncele lui.

Vulturul scia de frica lui. El când ăicea vorba, nu glumiă. Într'acestea ajunse aproape de grădina rațului. Dară cine se putea apropia de dinsa ? Acolo nu era nici de cum nôpte, căci pomul din mijlocul rațului lumina nôptea ca ziua.

Atunci fiul vênătorului ăise vulturului :

— Am să dau drumul unui porumbel, tu să 'l iea în gônă; dară să nu te împingă păcatele să 'i faci vr'un rău, căci cu viață nici tu nu vei scăpa. Eu voi sta cu arcu întins, urmărindu-te cu ochii; și în clipa ce voi simți că ai să 'mi calci porunca, te voi lua la cătare și 'ți voi trâmite o săgétă d'alea înveninatele, de 'ți voi repune capul. Ai auđit ?

— Am auđit. Fi pe pace, voi face după cum imi poruncesi.

Apoi spuse și unui porumbel ce are să facă, și dându 'i drumul, acesta se urcă în slava cerului. Vulturul se luă după dînsul. Porumbelul coti în sus, coti în jos, ba la dreapta, ba la stânga. Vulturul după dînsul și nu 'i da răgas. Porumbelul se mai dete într'o parte, se mai dete într'alta. Vulturul nu 'l slăbia din gônă. Dacă vėđu și vėđu, porumbelul năvălind asupra rațului, svac ! și intră înăuntru de se puse pe pomul din mijlocul grădinei spre a se odihni. Îi tăcaia inima de frică, de sta să 'i spargă peptul. Vulturul nu putu să intre după dînsul, căci acolo nu se face vėrsare de sânge. După ce se odihni nițel, rupse cu ciocul o rămurică din acel pom, se ridică în sbor și veni de se puse pe umėrul fiului de vênator.

Acesta când vėđu rămurica, par'că apucase pe Dumneđeu de un pictor, așa mare bucuriă avu. Porunci numai decât a lua corăbiile drumul înapoi, după ce ascunse iarăși pe porumbel. Vintul fiind priincios, mergea ca gândul. Când trecu prin țera vulturilor, le dete hoitul și dela cele-l'alte cinci-șeci de corăbii. Vulturii năvălind asupra hoitului ca orbi, nici nu prinseră de veste când plecă fiul vênătorului.

Eară când trecu prin țera porumbeilor, lăsă locul porumbei ce luase, și luându 'și ăioa bună dela Împėratul lor, purcese cătră țera lui, unde ajunse după o călătoria fericită.

Când auzi Împăratul că s'a întors fiul vânătorului cu isprava făcută, trimise numai decât slujbași și'l aduse cu cinste la palat.

După ce se închină cu slujba, fiul vânătorului diise :

— Să trăești, luminate Împărate! Dără se cădea ca în palaturile tale să se afle o ast-fel de sculă.

— Am sciut eū de ce te-am trimis.

Și aședând rămurica în mijlocul palatului, nimeni nu putea să cate la dinsa, căci lumină ca sórele.

Atunci Împăratul, de bucuriă că la curtea sa sînt lucruri ce nu se află în tótă lumea, strinse sfatul împărăției și'l pofți să'ı spue, cu ce ar găsi dînsul de cuviință să respălătésca slujbele făcute lui de fiul vânătorului. Sfatul într'un graiū respunse că n'ar greși, daca l'ar gineri.

Împăratul primi de bun sfatul și spuse fiului de vânător să se gătésca de cununiă.

Eară el dacă auzi una ca acésta, se închină Împăratului, mulțumindu'ı pentru respălătirea cea înaltă ce'ı da, apoi diise, față cu toți boerii :

— Mărite Împărate, eū am auzit pe cutare boier lăudându-se că el, de și-ar atârna de gât un prostovol și s'ar arunca în Dunăre, ar puté să pescuiască pentru Măria Ta pe împăratul peștilor, care este cu soldit de aur.

— Minte, Măria ta, respunse acel boier, eū n'am diis nici-odată nimic.

Acesta era boerul cu pricina, care tot pirise pe fiul vânătorului.

Împăratul nu mai voi să asculte vorbele de îndreptare ale boierului, căci se îngrețosase și el de palavrele lui ce pe tótă diioa îi toca; ci îi porunci să facă într'o clipélă de ochi ceia ce se lăudase că póte să implinésca.

Neavënd încotro și cu lacrămile în ochi cât pumnul, boierul acela fu nevoit a'și lega un prostovol de grumazi, se aruncă în Dunăre și acolo remase.

Eară fiul vânătorului se căsători cu fata Împăratului. Și atăta veselie se făcu la nunta lui, încât remase de pomenire în tótă împărăția.

Și încălecaiū p'o șea, etc.

(Comunicat de D. P. Ispirescu.)

COMUNICAȚIUNI LINGUISTICE

D. profesor **D. F. Caianu** din Focșani ne comunică următoarele «cuvinte și locuțiuni țărănești puțin usitate» :

1. «In copilăria mea auđiam adeseori pe bătrâni că alungau *cîórele* strigând *cuórá! cuórá!*»

2. «Ceia ce se cheamă în Moldova *ghiuș*, în Transilvania se ęice, deși «mai rar, *vij.*»

Asupra acestei fórte importante forme, care confirmă pe deplin afinitatea românului *ghiuș* «bătrân» și albanesului *ghiuș* «bunic» cu sanscritul *svaja* «rudă», vom reveni pe larg în numărul viitor al «Columnei lui Traian».

3. «Pe când eram în Transilvania, o dată visitam o rudeniă a mea la « $\frac{1}{2}$ postă dela Cluj. Intr'o ęi cea rudeniă imi spune : «astăđi avem ser-«bătóre.» Intreb ce fel de serbătóre, și'mi răspunde : «*tâng înainte, tâng înapoi.*». De atunci am mai auđit acéstă vorbă mai ales în gura femeilor. «Cercetând ce însemnézá, mi s'a răspuns că înjumătățirea Păresemilor, «adecă ęiua care înjumătățesce postul.»

Tând ne întimpină fórte des în vechile tipăriture române. Bună órá în Sinaxarul mitropolitului Dosofteiu sub 30 noiembrie : «féce și acéle obicínuite cazanii, «*tând* spuindu-le din scriptura véche adevérind de Domnul Hristos, *tând* obărșind «și din lége veche...» *Tâng înainte, tâng încpoi*, cu finalul *d* schimbat în *g* ca în «*ucig* din *ucid*, este dară : *tând înainte, tând înapoi.*»

4. «In comuna Micăhasa, $\frac{1}{2}$ postă dela Blaj în Transilvania, se ęice «*pugn*, pe când tótă Româניהea cea-l'altă ęice *pumn.*»

5. «In districtul Putna locuitorii din Vrancea numesc riul ce curge «dela dînșii *Pugna*, érá nu *Putna*, cum ęic toți cei-l'alți».

6. «In părțile de sus ale Clujului, am auđit adesea cuvintul *contră* = «cértă, sfadă, de exemplu : «am avut o *contră* cu vecinul.»

7. «Deși rar, se aude totuși în Transilvania verbul *cîondromăni* în «sens de a se certa, a se mânca în vorbe.»

Acest verb denominativ presupune un substantiv perdut *cîondroman* «certător», cu același final intensiv «man» ca în *hoțoman, guguman, ortoman* etc.

D. dr. **At. Marienescu** din Oravița în Banat ne scrie :

«Ca jude de tribunal, asistând la un proces de succesiune, am auđit pe «un frate ęicând cătră o soră : «ce să'ți mai dađ din o *cobárnă?*» Intrebând atunci ce e *cobârna*, imi raspunse că e o casă în pămînt, din care «mai numai acoperișul e afară».

H.

RECENSIUNÎ

CESTIUNEA ACCADIANĂ

Schrader Eb., *Ist das Akkadische der Keilinschriften eine Sprache oder eine Schrift?* in *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft*, 1875, pag. 1—52.

Lenormand Fr., *La langue primitive de la Chaldée et les idiomes touraniens. Etude de philologie et d'histoire suivie d'un glossaire accadien*. Paris, Maisonneuve et Cie, 1875, in-8, pag. VIII, 456.

Intre mai multe limbi ce se pot numi fosile, a căroră desmormîntare se datorește secolului nostru, una din cele mai interesante este cea accadiană.

Ea se asemănă cu o plantă ante-deluviană extrasă din interiorul unui animal de asemenea ante-deluvian, căci a trebuit mai întâi să se descifreze inscripțiunile cuneiforme în limba asiriană, pentru ca apoi, grație rezultatelor dobândite printr'o metodă forțe ingenioasă, să se constate pe teritoriul Asiriei o limbă turanică anterioară celei semitice, o populațiune mai veche quasi-finesă sau quasi-turcă, pe care ebraizanții Asirianii, cu mii de ani înainte de Crist, au împresurat'o, împrumutând dela ea, între cele-l'alte, curioasa scriere în formă de cuie.

Acastă mare descoperire, a cărui inițiativă se cuvine geniului lui Oppert, s'a verificat succesivamente, grămădindu-se din ce în ce mai multe elemente de convicțiune, când étá d. Halévy, în *Journal Asiatique* din 1874, pag. 461—536, vine de o dată a'i da pe neașteptate o crâncenă lovire printr'un studiu intitulat : *Observations critiques sur les prétendus Touraniens de la Babylonie*, unde négă însași existența «închিপuitei limbi turanice» a Accadilor, afirmând că ea nu este în realitate decât un fel de ideografism semitic, un mod secret de a scrie în graiul asirian, nici de cum o altă limbă, și cu atât mai puțin turanică.

Indrăsnețul paradox al d-lui Halévy, expus cu mult spirit și cu multă erudițiune, a provocat o justă indignațiune din partea asiriologilor.

Articolul lui Eberhard Schrader și cartea lui François Lenormand, doi corifei în asiriologia actuală, sint o strălucită protestațiune contra teoriei «criptografice» a d-lui Halévy.

Studiul lui Schrader este numai polemic; opera lui Lenormand înse ni se presintă în același timp ca un manual complet al limbei accadiane, compus cu tótă rigurositatea metodei lingvistice comparative.

De aci înainte, fie d. Halévy sau altul, a contesta graiul cel eminent turanic al Accadilor va fi nu numai o simplă excentricitate, ci un act criminal de «déli de justice».

La finea volumului, Lenormand oferă, după celebrul turanist Castrén, următórea clasificățiune generală a popórelor «mongoloide», din care se póte judeca despre

pozițiunea relativă a Accadilor între cele-l'alte graiuri congenere, indicându-se prin steluță limbile cele dispărute fără urmă :

		<i>Limbă morțe :</i>	<i>Limbă existinți :</i>
I. Grup ugro-fines	Ramura finesă	}	Finesa suomi
			Vêpsă
			Votă
			Estonică
II. Grup samoiedic	Ramura permiană	}	Zyriană
			Permiană
III. Grup chaldaic	Ramura bulgară	}	Votiacă
			* Paleo-bulgară
			Mordvină
			Ceremisă
IV. Grup medo-susian	Ramura ugriană	}	Maghiară
			* Chazară
V. Grup caucasian	Ramura orientală	}	Ostiacă
			* Vogulă
VI. Grup turco-tatar	Ramura nordică	}	Camassiană
			Ostiaco-samoiedică
			Samoiedică dela Enissei
			Taugi
VII. Grup turco-tatar		}	Iuracă
			Accadiană
VIII. Grup medo-susian		}	Paleo-medică
			Susiană
			{ dialect de Susa
			{ dialect cisian
IX. Grup caucasian		}	* Dialectele triburilor din Nahiri.
			* Tibarenică
			* Moschică
X. Grup turco-tatar		}	Udică
			Turcă osmanli
			Turcă din Crimea
			Turcă din Adherbaigian
XI. Grup turco-tatar		}	Turcă din Derbend.
			Turcă orientală
			{ Giagataică
			{ Uzbecă
XII. Grup turco-tatar		}	Turcomană
			Comanică
			* Pecenegă
XIII. Grup turco-tatar		}	Tătară dela Cazan
			* Usică
			Uigură

<p style="text-align: center;">Ramura tătară</p>
--

Cîuvașă
Chirghiză
Bașkiră
Nogaică
Kumiucă
Caraciaică
Caracalpacă
Mesceriacă
Caragasă
Coibalică
Cacintă
Soiotă
Jacută

În această clasificățiune a limbilor turanice, provisoriamente cea mai bună, căci este încă departe de a fi perfectă, limba accadiană figurează ca un grup separat, ca o individualitate proprie, combinată negreșit cu mai multe din particularitățile celor-l'alte grupuri.

Drept specimen, étă o frază accadiană :

dame damnara — xul bandagigani — dammu nu men — bannanka — a-riadaku — bansemmu.

În traducere subliniară :

«Nevastă — bărbat + seü + la — reü — ea + 'l + făcu — a fi vătămă-
tor + lui — bărbat + meu — nu — tu — ea + lui + dise — rîu + la —
«vor + o + arunca»,
ceia-ce însemneză :

«Dacă o femeie a făcut din reutate o vătămare bărbatului ei, dicându'i : tu nu
«ești bărbatul meu, atunci o vor arunca în rîu.»

O asemenea sintaxă ni se pare nouă, Ario-europeilor, a fi ce-va cu totul pe dos; nimic înse nu este mai conform cu distribuțiunea elementelor frazei într'o limbă turanică.

Ea puțin va surprinde pe un Ungur, pentru care e sublim, bună oră, versul lui Petöfi :

Egy Isten-adta szivet birok,

deși, literalmente tradus, el însemneză : «una de Dumnezeu dat inimă am» în loc de al nostru : «am o inimă dată de Dumnezeu».

Ca exemplu de afinitățile limbei accadiane cu cele-l'alte turanice, vom lua din pasagiul de mai sus cuvîntul *aria* «rîu», pe care 'l regăsim în udicul *orei-n* «rîu», finesul *järv* «lac», vepsicul *järv*, estonicul *jär'v*, livonicul *jära*, laponul *javre* și *jaure* prin metatesă din *jarrve*, ceremisul *jer*, mordvinul *er-ke*, maghiarul *ár* «potop», samoiedicul *jeuro* «mare».

Și mai elocinte este comparațiunea între numerele și pronumile turanice cu cele accadiane, dar... am spus destul.

H.